

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Світлана ХАЛАТУР**
« ____ » _____ **2024 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: **Підвищення ефективності фінансової діяльності підприємств в
умовах військових конфліктів**

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувачка

Карина РОМАНОВА

**Науковий керівник,
д.е.н., професор**

Світлана КАЧУЛА

Дніпро – 2024

Форма № Н – 9.01
(затверджена наказом
МОН молоді і спорту України
від 29 березня 2012 року № 384)

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку та фінансів

Кафедра: Фінансів, банківської справи та страхування

Освітньо-професійна програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри

_____ Світлана ХАЛАТУР

_____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ на підготовку кваліфікаційної роботи

Романової Карини Андріївни

1. Тема роботи: Підвищення ефективності фінансової діяльності підприємств в умовах військових конфліктів

Науковий керівник: Качула Світлана Валентинівна, д.е.н., професор
затверджена наказом ДДАЕУ «11» жовтня 2024 р. № 3406

2. Термін подання здобувачем роботи: 5 грудня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи результати соціологічних опитувань, офіційна статистика та дані з відкритих баз, наукову та законодавчі документи, фінансова звітність підприємства

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити)

1. Теоретичні аспекти ефективності фінансової діяльності підприємства в умовах воєнних конфліктів. 2. Характеристика та аналіз фінансової діяльності підприємства в умовах воєнних конфліктів. 3. Організація робіт з підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства в умовах воєнних конфліктів. Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).

1. Концепція ефективності діяльності с.-г. підприємства. 2. Фактори впливу на ефективність фінансової діяльності сільськогосподарського підприємства. 3. Вплив російської агресії проти України на роботу підприємств. 4. Склад земельних угідь Дослідної станції. 5. Товарна продукція Дослідної станції. 6. SWOT-аналіз діяльності Дослідної станції як стратегічний орієнтир. 7. Основні фінансові показники Дослідної станції. 8. Розрахунок коефіцієнтів стану фінансів Дослідної станції. 9. Прогноз виручки, витрат на виробництво від реалізації продукції, операційного та чистого прибутку та рентабельності продажів по Дослідній станції. 10. Прогнозовані значення основних фінансових показників по Дослідній станції на 2024-2027 рр

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 20 травня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні аспекти ефективності фінансової діяльності підприємства в умовах воєнних конфліктів	серпень 2024 р.	виконано
2	Характеристика та аналіз фінансової діяльності підприємства в умовах воєнних конфліктів	вересень 2024 р.	виконано
3	Організація робіт з підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства в умовах воєнних конфліктів	жовтень 2024 р.	виконано
4	Написання висновків та пропозицій	листопад 2024 р.	виконано
5	Оформлення дипломної роботи	грудень 2024 р.	виконано

Здобувачка

(підпис)

Карина РОМАНОВА

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Світлана КАЧУЛА

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ	8
1.1. Категорійне поняття «ефективність фінансової діяльності підприємства»	8
1.2. Фактори впливу на ефективність фінансової діяльності підприємства	13
1.3. Вплив воєнних конфліктів на фінансову діяльність підприємств	18
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ТА АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ	24
2.1. Стан господарської діяльності аналізованого підприємства в умовах війни	24
2.2. Фінансові результати роботи аналізованого підприємства в умовах війни	31
2.3. Оцінка фінансової діяльності аналізованого підприємства	38
Висновки до розділу 2	46
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБІТ З ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ	48
3.1. Повоєнна стратегія відбудови стану фінансів підприємства	48
3.2. Економічне обґрунтування щодо підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства	56
3.3. Інтегрована методика оцінки ефективності фінансової діяльності підприємства в умовах воєнних конфліктів	63
Висновки до розділу 3	70
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	82

РЕФЕРАТ

Тема: Підвищення ефективності фінансової діяльності підприємств в умовах військових конфліктів

Кваліфікаційна робота містить: 75 ст., 22 таблиць, 8 рисунків, 3 додатки, 52 літературних джерела.

Об'єктом дослідження є діяльність підприємства ДДСЮБНААН України.

Предметом дослідження є сукупність організаційно-фінансових взаємозв'язків, що виникають під час виробництва і збуту продукції, та впливають на результативність роботи аграрних підприємств.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка теоретико-методичних базисів, а також практичних рішень для обґрунтування шляхів підвищення ефективності діяльності підприємств, з урахуванням системної взаємодії виробничих ресурсів і зовнішніх можливостей, в умовах військових конфліктів.

Методологічною основою дослідження стали методи: теоретичні (аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування, порівняння, класифікація), які дозволили систематизувати знання; емпіричні (включаючи спостереження, вимірювання, спрямовані на збір фактичних даних, що підтверджують або спростовують наукові гіпотези); статистичні (кореляційний та регресійний аналіз), які дозволяють обробляти й інтерпретувати отримані дані.

В кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні аспекти ефективності фінансової діяльності підприємства в умовах воєнних конфліктів; здійснено аналіз діяльності ДДСЮБНААНУ та запропоновані шляхи підвищення ефективності управління фінансами підприємства в умовах воєнних викликів. Практична значущість роботи полягає в отриманих результатах, які можуть бути використані на регіональному рівні або в сільськогосподарських організаціях для створення програм розвитку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ЕФЕКТИВНІСТЬ, ВІЙСЬКОВИЙ КОНФЛІКТ, СТІЙКІСТЬ ФІНАНСІВ, РИЗИКИ ФІНАНСІВ, ОПЕРАЦІЙНА ЕФЕКТИВНІСТЬ, ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ.

KEYWORDS

EFFICIENCY, MILITARY CONFLICT, FINANCIAL RESILIENCE,
FINANCIAL RISKS, OPERATIONAL EFFICIENCY, COST OPTIMIZATION.

ВСТУП

Останні роки глобальної економічної нестабільності та розв'язана війна росією проти України, підкреслюють необхідність пошуку новітніх підходів для забезпечення стійкості підприємств, особливо у сферах, які є вразливими до зовнішніх впливів, як-от сільське господарство.

У Дніпропетровській області на протязі останніх десятиліть спостерігається негативна динаміка у ряді вирішальних економічних показників, що відображають стан діяльності сільськогосподарських організацій і це, взагалі, впливає на ефективність аграрного сектора регіону. Основні причини цього включають недостатнє використання ресурсів, відтік кваліфікованих працівників із сільських районів, диспропорцію цін між сільськогосподарською та промисловою продукцією, а також недостатню підтримку держави галузі.

Актуальність питання підвищення ефективності діяльності підприємств аграрної сфери зумовлена необхідністю покращення ресурсної забезпеченості, що досягається завдяки модернізації виробничих ресурсів, впровадженню новітньої техніки, розвитку інноваційних процесів та підвищенню продуктивності праці. Збільшення ефективності ресурсного потенціалу стає основним фактором розвитку визначальної галузі національної економіки, сприяючи зростанню аграрного виробництва, його конкурентоспроможності, а також забезпеченню продовольчої безпеки. Для цього необхідно вдосконалювати підходи до оцінки ефективності діяльності підприємств та визначати шляхи її підняття.

Дослідження ефективності фінансової діяльності підприємств здійснювалось вченими: В.Готра, В.Ріпич, А.Дячок [5], І.Гріщенко [6], О.Дробишева, А.Шишкова [11], С. Качула [18-21], О.Яцух [50] та ін. Напрямам удосконалення діяльності підприємств в умовах війни та повоєнній відбудові присвячені праці: В.Капустян, С.Венгеренко [17],

Ю.Костенко, О.Короленко, М.Гузь [25], М.Крупка, М.Кульчицький, М.Руцишин [27] та ін.

Однак в умовах невизначеності, проблема пошуку шляхів пошуку підвищення ефективності діяльності підприємств залишається дискусійною.

Метою дослідження є розробка теоретико-методичних базисів, а також практичних рішень для обґрунтування шляхів підвищення ефективності діяльності підприємств, з урахуванням системної взаємодії виробничих ресурсів і зовнішніх можливостей, в умовах військових конфліктів.

Виходячи з поставленої мети, витікають поставлені завдання:

- дослідити сутність поняття "ефективність фінансової діяльності підприємства";
- розглянути, що впливає на ефективність діяльності;
- дослідити вплив воєнних конфліктів на діяльність підприємств;
- розглянути показники діяльності господарської та проаналізувати результати діяльності фінансової підприємства;
- зробити оцінку діяльності та проаналізувати структуру балансу підприємства;
- розглянути повоєнну стратегію відбудови стану фінансів підприємств;
- обґрунтувати шляхи підвищення стану фінансів та провести розрахунок ефективності в умовах війни.

Об'єктом дослідження є діяльність ДДСІОБНААН України. Предметом є організаційно-фінансові взаємозв'язки, що виникають коли продукцію виробляють та збувають, і впливають на результативність роботи аграрних підприємств.

До методів дослідження, використаних в роботі, відносяться: теоретичні (аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування, порівняння, класифікація), які дозволили систематизувати знання; емпіричні (включаючи спостереження, вимірювання, спрямовані на збір фактичних даних, що підтверджують або спростовують наукові гіпотези); статистичні

(кореляційний та регресійний аналіз), які дозволяють обробляти й інтерпретувати отримані дані.

Інформаційна база: результати соціологічних опитувань, офіційна статистика та дані з відкритих баз, наукову та законодавчі документи, фінансова звітність аналізованого підприємства.

Наукова новизна проявляється в пропозиції автора оновленого визначення фінансової ефективності, яке, на відміну від попередніх досліджень, розглядається як похідна якості діяльності підприємства. Визначення включає механізм цілеспрямованого досягнення фінансових результатів з огляду на формування системи ефективності, що відповідає новим інституційно-економічним умовам. Такий підхід дозволяє виділити кількісні та якісні критерії щодо оцінки ефективності в контексті соціоекосистеми "сітьгоспідприємство – навколишнє середовище".

Теоретична цінність дослідження полягає в уточненні основних положень щодо фінансової ефективності діяльності як похідної якості роботи с.-г. організацій, а також у вдосконаленні методичних підходів, спрямованих на розробку інтегрального показника ефективності, що дозволяє краще зрозуміти суть ефективності функціонування, його зміст і способи оцінки.

Практична значущість роботи полягає в отриманих результатах, які можуть бути використані на регіональному рівні або в с.-г. організаціях для створення програм розвитку. Застосування запропонованих у роботі теоретичних і методичних рекомендацій сприятиме прискоренню розвитку с.-г. підприємств регіону та підвищенню їхньої ефективності особливо в умовах війни.

Основні тези, висновки та рекомендації, викладені в роботі, були представлені та схвалені на міжнародній науковій конференції. Практичні рекомендації були впроваджені ДДСІОБНААН України для формування розвитку стратегії підприємства. За результатами дослідження було опубліковано фахову статтю об'ємом 0,8 друк. арк.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ

1.1. Категорійне поняття «ефективність фінансової діяльності підприємства»

Хоча категорія "ефективність" здається простою, вона має досить неоднозначний характер з теоретичної та методологічної точки зору. Термін "ефективність" постає від латинського "effectus" і значить результативність, наслідки. Це абсолютна характеристика будь-якої взаємодії чи процесу. Основою поняття "ефективність" є порівняння результату з витратами на його досягнення. Ефективність завжди є відносним показником, позаяк відтворює співвідношення між різними величинами (рис. 1.1).

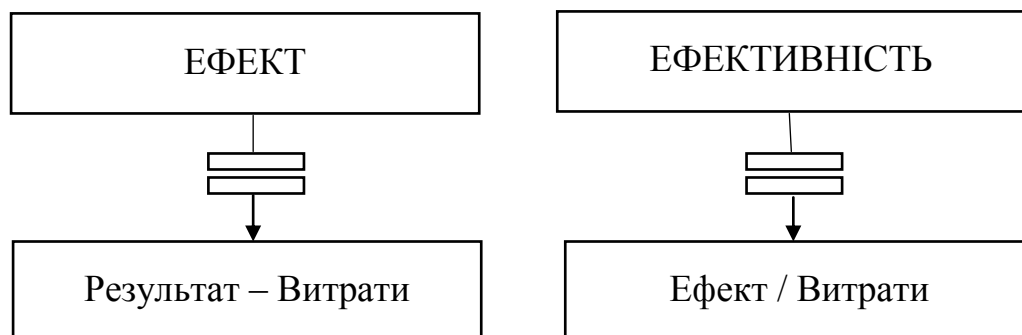

Рис. 1.1. Відмінність в розрахунку ефекту та ефективності

Прибуток, що представляє собою різницю між доходами і витратами, є яскравим прикладом фінансового ефекту, тоді як рентабельність, що визначається як співвідношення прибутку до витрат, є прикладом ефективності.

Коли говоримо про функціонування організації як напостої соціально-економічної системи, зазвичай використовують терміни, які включають поняття «ефективність»:

- Технологічна ефективність. Виробництво вважається технологічно ефективним, коли використовується оптимальна кількість виробничих ресурсів, що забезпечує максимальне завантаження потужностей і знижує витрати на додаткове залучення ресурсів. Хоча цей тип ефективності важливий, його недостатньо для того, щоб підприємство діяло з економічною ефективністю.

- Фінансова ефективність. Це поняття є більш складним і може включати: спроможність соціально-економічного ладу (організації) створювати економічний та або/ фінансовий ефект у ході діяльності, а також концепцію «Парето-ефективності», що окреслює становище системи, коли покращення одного показника неможливе без погіршення іншого чи кількох інших показників.

- Соціальна ефективність, яка полягає у здатності організації досягати позитивних змін і водночас уникати небажаних чи негативних соціальних наслідків.

- Економічна ефективність розвитку, яка відображає зміну якісних і кількісних показників організації під час її розвитку, характеризуючи динамічну ефективність.

У сучасній вітчизняній літературі ефективність зазвичай розглядається через дві основні складові: економічну та соціальну. Їх поєднання формує поняття соціально-економічної ефективності. Вчені О.Кравченко, Х.Бевзенко, Є.Бут, чия наукова діяльність зосереджена на пошуку шляхів підвищення ефективності с.-г. організацій, визначають поняття ефективність с.-г. виробництва, як співвідношення витрат, спрямованих на досягнення важливих соціальних, економічних, екологічних, виробничих і кадрових результатів. Вони стосуються не лише заінтересованості суб'єктів аграрної економіки, але й виконання суспільно корисної функції – забезпечення безпеки продовольчої. На думку вчених, ефективність залежить від багатьох взаємопов'язаних факторів, які можуть використовуватися одночасно або частково. Оптимальне поєднання цих факторів допомагає підвищенню

продуктивності, причому пріоритет надається тим факторам, що забезпечують максимальний економічний ефект у конкретних умовах [26].

Вчена Л.Кустріч звертала увагу на досягнення суспільно важливих результатів діяльності господарської у визначенні поняття ефективність. Вона трактувала ефективність як оптимальне використання потенціалу підприємства для виробництва необхідної кількості продукції, що спрямоване на досягнення належного рівня рентабельності й прибутку. Це дозволяє здійснювати розширене відтворення та підвищувати конкурентоспроможність продукції [29].

Крім Л.Кустріч, необхідність прагнення до розширеного відтворення та доцільного використання ресурсів як складових ефективності підкреслювали також Т.Левчук та І.Кривов'язюк. Вони пов'язували поняття ефективності з багатовимірною системою, яка відображає не лише кількісні, а й якісні характеристики. Найвищим критерієм ефективності, на їхню думку, є задоволення суспільних і особистих потреб населення за умов найбільш доцільного використання ресурсів [31].

У своїх роботах Л.Тарасенко багато уваги приділяє розширеному відтворенню, яке він вважає важливим аспектом поняття ефективність діяльності. Досліджуючи підвищення ефективності с.-г. організацій, Л.Тарасенко наголошує, що ефективність є економічною категорією, яка відображає суть процесу розширеного відтворення. Він також підкреслює важливість розмежування показників проміжного та кінцевого результатів для розуміння ефективності в аграрному секторі [45].

Щодо раціонального використання ресурсів, цю тему піднімають багато вчених, зокрема ті, чий погляд розглядаються у цьому дослідженні. Особливу увагу цьому аспекту в аграрній сфері приділяють Н.Матвеева та П.Первухін. Вони вважають, що розвиток АПК потрібно розглядати як систематичність факторів, що відбиваються на його динаміці, і як результат, що базується на раціональному використанні ресурсного потенціалу.

Н.Матвеева та П.Первухін також досліджують ефективність аграрного сектора через призму інтенсифікації діяльності його учасників [32].

Роботи О.Дробишева та А.Шишкова [11], В.Капустян та С.Венгеренко [17], С.Колотухи та Л.Смолій [24], Д.Попович та О.Алимов [35], Л.Хоменко та С.Дідур [48] та інших дослідників розглядають ефективність як багатовимірну категорію, що відображає результати діяльності виробничої.

Ми вважаємо, що раціональне використання існуючого потенціалу є одним із вирішальних планів, які варто враховувати, обговорюючи "ефективність функціонування". Таким чином, ефективне функціонування підприємства розглядаємо як впорядкований процес розвитку та використання всіх доступних ресурсів на основі оптимізації їх використання та розвитку людського потенціалу. Цей процес спрямований на досягнення цілей як у стабільних умовах, так і в умовах змін.

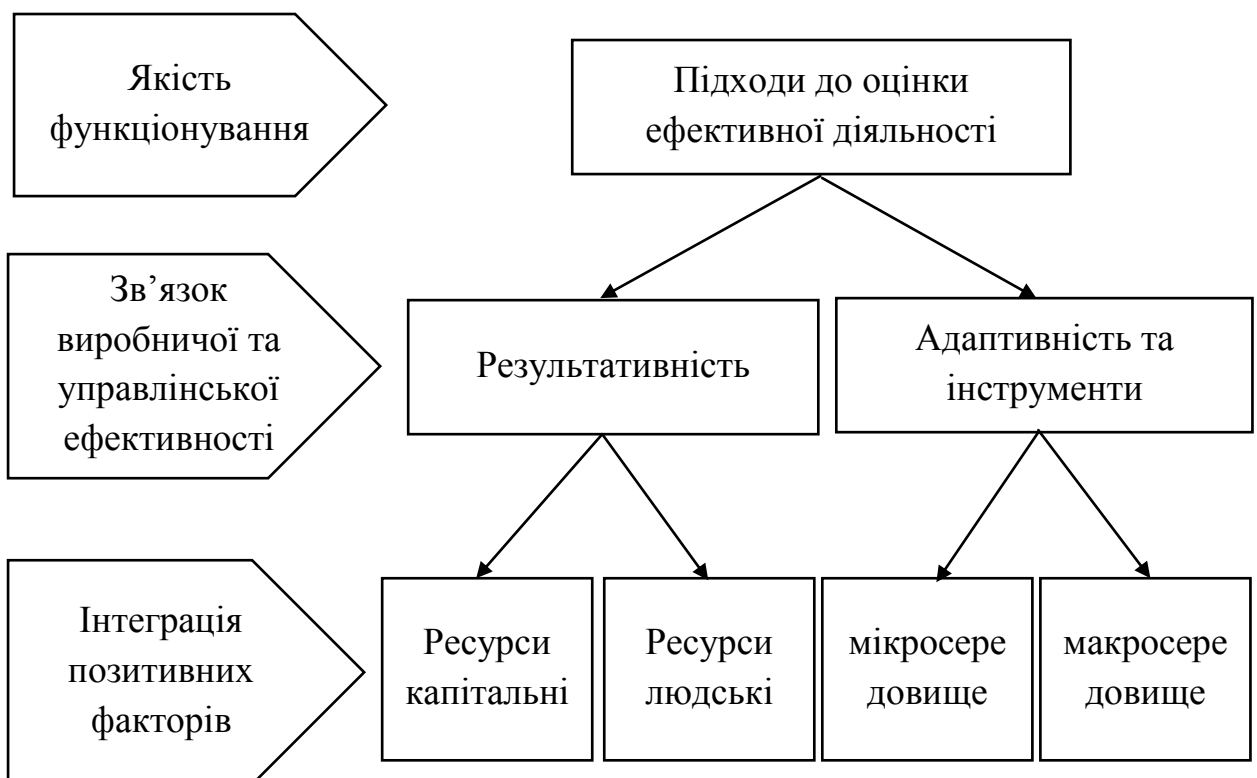

Рис. 1.2. Концепція ефективності діяльності с.-г. підприємства

Ефективність роботи слід оцінювати за допомогою показників якості діяльності, яка, окрім продуктивності виробничих та людських ресурсів, охоплює багатовимірну здатність системи адаптуватися до викликів як внутрішнього, так і зовнішнього осередку (рис. 1.2).

Ефективність функціонування та розвитку с.-г. підприємств на рівні регіону залежить від створення стратегії, яка включає формування цілей для АПК регіону та розробку механізмів для їх реалізації. Це дозволить забезпечити стабільну та результативну діяльність у довгостроковій перспективі. Тільки такий підхід може сприяти стійкому піднесенні сільського господарства.

Розробка та впровадження теорії функціонування ефективного аграрної сфери на регіональному рівні є складним процесом і не допускає універсальних рішень. Для цього необхідно проводити прогностичні та аналітичні дослідження, щоб визначити, як різні фактори впливають на галузь.

Багато науковців пов'язують проблеми в сільському господарстві не стільки з несприятливими зовнішніми умовами, скільки з неефективним управлінням як на рівні окремих підприємств, так і в масштабах всієї галузі, а також із недостатньою державною підтримкою.

Подальший розвиток с.-г. підприємств та АПК загалом залежить від правильно визначених пріоритетів і успішного звершення поставлених цілей. Водночас, у відповідь на швидкі зміни у зовнішньому оточенні, мають адаптуватися також системи та методи управління.

Під час розробки та впровадження шляхів розвитку АПК регіону як єдиної системи слід дотримуватися тих самих принципів, що й при формуванні стратегій розвитку підприємства. До них відноситься професіоналізм, цілеспрямованість, орієнтація на майбутнє, узгодженість рішень, колективна робота, комплексний та системний підхід, гнучкість, відкритість, демократичність, легітимність, мінімізація ризиків, збалансованість, спрямованість на потреби споживачів та ефективність.

1.2. Фактори впливу на ефективність фінансової діяльності підприємства

Сучасний стан українського сільського господарства, яке є стратегічно важливим для будь-якої країни, можна охарактеризувати як критичний. Ефективна діяльність аграрних підприємств є визначальною умовою для забезпечення безпеки продовольчої та розвитку АПК. Проте, враховуючи особливості аграрного сектора, умови роботи та перспективи розвитку с.-г. підприємств мають свої специфічні риси, що відбиваються на виборі напрямків їхнього розвитку. Важливо відзначити, що сільське господарство є унікальною галуззю, яка впливає на інтереси кожного громадянина, оскільки від її стану залежить постачання населення продуктами харчування. Особлива роль і значимість сільського господарства, а також його поточний стан, обумовлюють необхідність державного втручання та надання істотної підтримки для його функціонування.

Сільське господарство відрізняється сезонністю, що впливає на нерівномірність виробництва і продажу продукції, а також на отримання доходів. Ця нерівномірність створює додаткову потребу в техніці під час посівних і жнив. Крім того, через сезонність у агросекторі спостерігається коливання потреби в робочій силі: після завершення сезонних робіт багато працівників стають вільними, і перед керівниками стоїть завдання знайти їм іншу роботу. До них відносяться будівельні, ремонтні роботи, переробка продукції чи інші виробничі завдання. Під час сезонних робіт нерідко виникає потреба в залученні додаткового персоналу, що потребує оперативного вирішення.

При плануванні розвитку організації важливо враховувати технічне оснащення: його склад, стан, здатність до швидкого ремонту, щоб уникнути збоїв у виробничому процесі.

На ефективність фінансової діяльності с.-г. підприємства впливає багато факторів. Основні з них вказані на рис. 1.3.

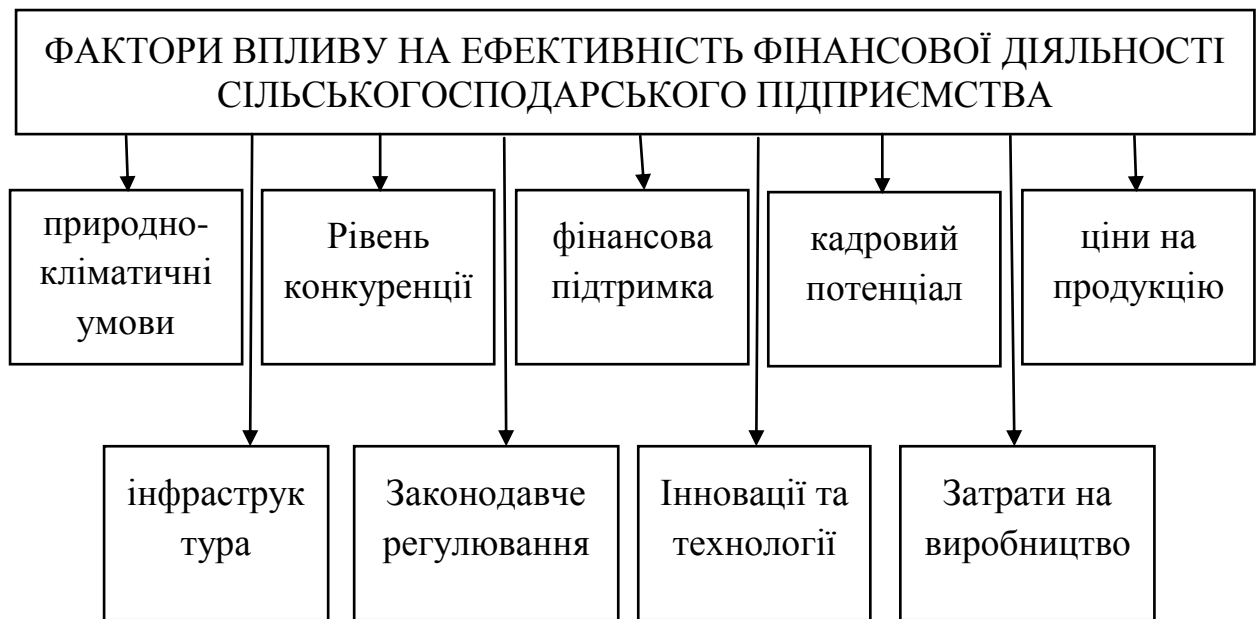

Рис. 1.3. Фактори впливу на ефективність фінансової діяльності с.-г. підприємства

Сільськогосподарське виробництво має свої особливості, які впливають на мотивацію праці та управління персоналом. Одним із визначальних факторів є наявність особистих підсобних господарств, які впливають на інтенсивність роботи та пріоритети працівників. Для досягнення успіху с.-г. підприємств важливо впроваджувати кадрову політику, яка враховує ці особливості.

Інвестиції в підвищення кваліфікації та конкурентоспроможності персоналу є вирішальними для досягнення високої продуктивності. Це може включати навчання новим технологіям, модернізацію обладнання, з метою умов створення щодо підвищення ефективності праці, а також забезпечення стимулюючих механізмів для працівників. Без відповідних інвестицій важко досягти довгострокової стабільності та розширення ринків [10; 14; 18; 19].

Потенціал будь-якого с.-г. підприємства визначається кількома факторами її функціонування:

- наявність (обсяг) ресурсів, які можна трансформувати та покращувати завдяки впровадженню ефективних управлінських рішень;

- відповідність і якість залучених ресурсів на підприємстві;
- ступінь використання ресурсів, а також механізми господарювання і природні умови, що разом впливають на ефективність використання ресурсів.

Сільське господарство відзначається високим ступенем ризику, що підкреслює важливість здатності прогнозувати ринкову ситуацію і вміти адаптуватися до змін [6; 13; 24]. Врожайний рік для аграрних підприємств не обов'язково призведе до значного зростання прибутку, а може навіть спричинити збитки. Великий обсяг продукції на ринку може призвести до перевищення пропозиції над попитом, що спонукатиме виробників знижувати ціни, аби реалізувати товар, що призведе до загального зниження цін серед конкурентів. Сільськогосподарська продукція має, по-перше, короткий термін зберігання, а по-друге, її невчасна реалізація створює труднощі з подальшим зберіганням. Витрати на зберігання є значними: сушіння зерна, захист складів від гризунів і птахів, охорона та оренда приміщень, якщо власних потужностей недостатньо. Тому аграрні підприємства часто змушені знижувати ціни до рівня, який може бути збитковим, але менш витратним, ніж повна неможливість продати продукцію.

Сільське господарство характеризується тим, що його продукцію неможливо продавати за цінами, які б дозволяли включити витрати на впровадження новітніх досягнень науки та техніки. Підвищення цін призведе до труднощів у реалізації продукції. Це викликано тим, що продукція такої організації за своїми властивостями майже не відрізняється від продукції інших виробників, які не використовують новітні технології, а її споживчі характеристики будуть подібні. Водночас промислові товари, необхідні для сільського господарства, мають вищу ціну порівняно з аграрною продукцією. Це призводить до цінового дисбалансу між с.-г. та промисловою продукцією, необхідною для аграрного виробництва.

Оскільки ефективність діяльності є ключовим напрямком розвитку організації, а сільське господарство реагує повільно на зміни в навколишньому середовищі, сільськогосподарські підприємства повинні ретельно підходити до вибору шляхів підвищення ефективності, щоб уникнути помилок.

Спеціалізація у сільському господарстві, як фактор економічної ефективності активно використовується та довела свою дієвість. Отже, рівень спеціалізації виробництва продовжує залишатися ключовим чинником, що впливає на прибутковість підприємств, що свідчить про необхідність врахування цього аспекту під час формування стратегії. С.-г. підприємства, які займаються високоспеціалізованим виробництвом, мають значні можливості досягти лідерства у своїй галузі завдяки високій якості продукції, що забезпечується кваліфікацією працівників, належною організацією процесів для підтримки високих стандартів якості, а також увагою до ефективних методів просування товарів на ринок. Постійні зміни в зовнішньому середовищі змушують аграрні організації невпинно вдосконалювати свої процеси. Вони зможуть ефективно конкурувати лише в тому випадку, якщо регулярно здійснюватимуть збір та аналіз різноманітної інформації про індустрію, конкурентів та інші чинники, які прямо та/або опосередковано відбиваються на їхню діяльність.

Нове коло ефективного розвитку для організації може розпочатися з кількох факторів, таких як: виникнення проблеми через зміну умов роботи організації; встановлення регулярності ухвалення управлінських рішень; згідно з реалізацією планів, розроблених для ефективного розвитку організації [5; 8; 14].

Розробка довгострокових проектів для розвитку починається з оцінки позиції підприємства, що включає аналіз як зовнішнього, так і внутрішнього оточення. Цей комплексний аналіз передбачає безперервне прогнозування і вивчення змінюваних факторів, а також оцінку загроз і можливостей. Зазвичай вважається, що аналіз середовища є першим етапом управлінського

процесу, оскільки він слугує основою для визначення цілей та місії організації.

Серед основних факторів, що розкривають стан підприємства, виділяються: економічна ситуація, правове регулювання, політичні процеси, а також зміни в соціальній сфері та навколишньому середовищі. Фінансово-господарська діяльність підприємства виникає під дією постачальників, споживачів, конкурентів та працівників.

Стратегія комплексного розвитку та ефективного функціонування підприємства передбачає точну і своєчасну реакцію на нові ринкові виклики. Вона вимагає оперативних і якісних змін у внутрішньому оточенні компанії відповідно до змін у зовнішньому середовищі.

Отже, на діяльність підприємства впливає маса факторів, які часто є непередбачуваними та постійно змінюються: це можуть бути зміни в технологіях і обладнанні, зміни інвестиційних напрямків, поява нових продуктів на ринку, нових економічних можливостей, а також зникнення тих, якими підприємство користувалася протягом багатьох років і які забезпечували стабільність.

Ключовими факторами, що визначають ефективність роботи с.-г. підприємств в сучасних умовах, на нашу думку, є такі якості, які важко виміряти кількісно:

- швидке отримання та аналіз інформації про ринкові умови та їхні зміни;
- оперативне реагування на зміни швидше за конкурентів; проведення дієвих внутрішніх реформ;
- готовність до впровадження інновацій у виробництво, а також до змін у структурі та управлінні;
- активна конкурентна позиція.

В умовах фінансової нестабільності, пов'язаної з війною в Україні, підвищення ефективності стає пріоритетним. Це особливо важливо для АПК,

де компанії нерідко наражаються на труднощі фінансові та мають низьку інвестиційну привабливість.

1.3. Вплив воєнних конфліктів на фінансову діяльність підприємств

Воєнні конфлікти значно впливають на фінансову діяльність підприємств, зумовлюючи втрати активів через руйнування виробничих об'єктів, переривання ланцюгів постачання та зниження попиту на товари й послуги, що веде до суттєвих фінансових втрат і зменшення прибутковості. Зростають операційні витрати на забезпечення безпеки, страхування, логістику, тоді як коливання валютних курсів та дестабілізація фінансових ринків ускладнюють планування та підвищують ризики для міжнародних операцій. Доступ до фінансування погіршується через скорочення кредитування та підвищення відсоткових ставок, а інвестиційна привабливість падає внаслідок підвищеної непередбачуваності, що відлякує потенційних інвесторів. Кадрові ризики, викликані мобілізацією або масовою міграцією працівників, можуть призводити до дефіциту кваліфікованих кадрів, що негативно впливає на продуктивність підприємств. Соціально-політична нестабільність може ускладнювати діяльність через зміну регуляторних умов, підвищення податків або введення обмежень на торгівлю, що зумовлює необхідність адаптації бізнес-моделей до нових економічних реалій. Проте, деякі підприємства можуть скористатися можливостями, що виникають унаслідок конфлікту, наприклад, шляхом виробництва продукції, необхідної в умовах війни, або зміщення акцентів на нові ринки.

Війна спричинила швидку трансформацію фінансової системи країни та суттєвий дефіцит у державних фінансах і платіжному балансі. Завдяки системній і скоординованій фінансовій підтримці від країн-партнерів, уряд України та Національний банк змогли уникнути повного колапсу фінансової системи на початкових етапах війни. Однак зростання систематичного ризику, що є очікуваним у військових умовах, призвело до погіршення умов для ведення бізнесу в Україні. Проте обмежений доступ до капіталу на фінансовому ринку через війну не мав критичних наслідків для підприємств,

які використовували випробувані стратегії фінансування, адаптовані до нестабільної ситуації, враховуючи негативний досвід початку війни [46].

У результаті вторгнення росії в Україну 52,8% підприємств змушені були скоротити обсяги своєї роботи, 23,6% повністю призупинили діяльність, а 2% компаній були вимушені переміститися із зон активних бойових дій. Водночас 16,7% підприємств повідомили, що їхня діяльність залишилася майже незмінною, за винятком додаткових заходів для безпеки персоналу. Лише кожне третє підприємство змогло збільшити виробництво в умовах сьогодення. Серед великих підприємств 75% скоротили обсяги виробництва, а частина повністю зупинилася. Середні підприємства показали високий рівень припинення діяльності - близько 50%; лише 1% з них зберегло свої обсяги, та 1% наростило виробництво. Малі підприємства здебільшого також скоротили діяльність (87%), 2% повністю зупинили роботу, 1% - перемістилися, і ще 1% - не відчули змін. Отже, що воєнні дії найбільше вплинули на середні підприємства, з яких багато припинили діяльність, тоді як більшість великих і малих підприємств зберегли свою роботу, хоча й дещо скоротили виробництво (рис. 1.4) [9].

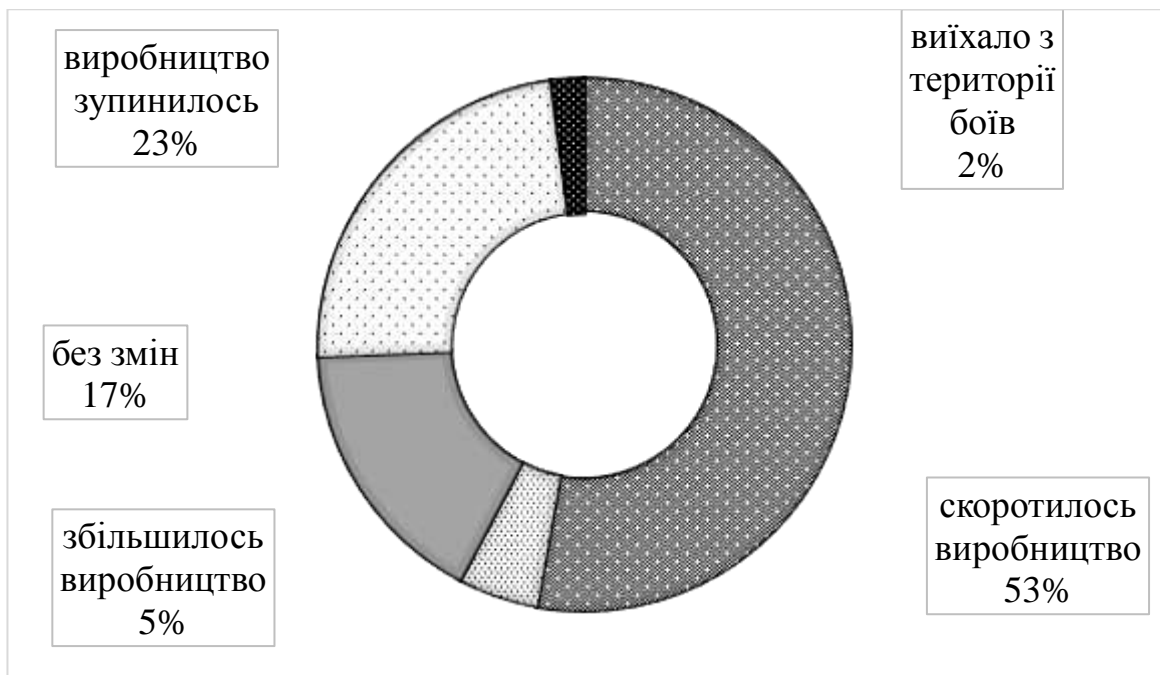

Рис. 1.4. Вплив російської агресії проти України на роботу підприємств [9]

Стосовно перспектив відновлювання нормальної роботи підприємств упродовж наступних трьох місяців, більшість (61,4%) допускає це можливим, але із суттєвими труднощами. Ще 15,7% опитаних не спроможні повернутися до звичайного режиму роботи, і лише 22,9% готові відновити роботу повною мірою. (рис. 1.5) [9].

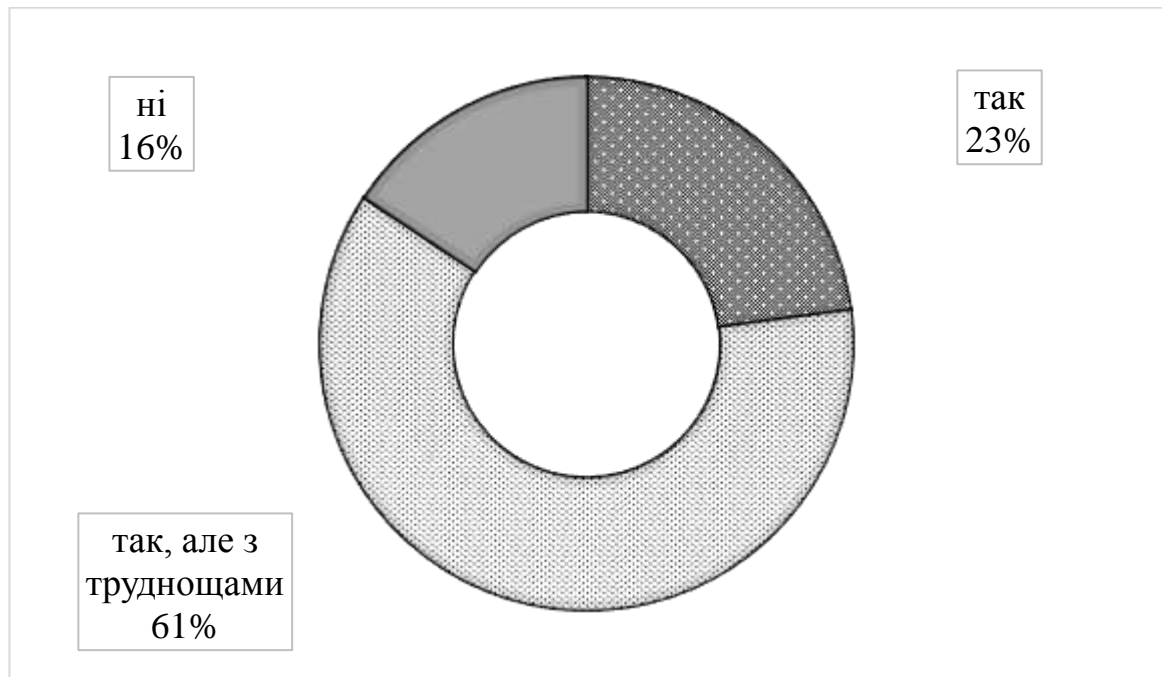

Рис. 1.5. Шанси підприємств повернутися до нормальної роботи протягом найближчих трьох місяців [9]

В умовах воєнного часу на загальну діяльність підприємства негативно вплинули фактори, як проблеми зі збутом продукції, втрата постачальників, а також нестача робітників через вимушене переміщення або мобілізацію. Додатково до цього, варто відзначити фінансову нестабільність, низький валютний курс, окупацію, підвищення облікової ставки тощо. Розглядаючи фактори в залежності від розміру підприємства, можна побачити певні відмінності. Так, для 75% великих підприємств найбільш критичними є втрата постачальників та проблеми зі збутом. Середні підприємства у 48% випадків стикаються з нестачею постачальників, а 64% середніх компаній відчувають нестачу працівників через вимушене переміщення та мобілізацію.

Малі підприємства найбільше зіштовхнулися з проблемами збуту (83%), втратою постачальників (43%) і браком працівників через вимушене переміщення чи мобілізацію (15%) [9]. Отже, залежно від розмірів компаній, найбільші виклики в умовах війни варіюються: для великих підприємств це постачання, для середніх – дефіцит робочої сили, а для малих – проблеми зі збутом.

Підприємства, які прагнуть відновити свою діяльність, виявляють найбільшу зацікавленість у підтримці, пов'язаній із пошуком фінансових джерел для підвищення ефективності використання ресурсів, а також у сприянні у виборі технологічних постачальників та обладнання. Крім того, бізнесу потрібна допомога у проведенні незалежної експертної оцінки та розробці практичних заходів для поліпшення ресурсної ефективності. Попит також зберігається на галузеві довідкові матеріали, посібники, каталоги сучасних рішень і навчальні програми для співробітників. Водночас багато респондентів наголошують на важливості консультацій, які стосуються оптимізації ресурсів після перенесення виробничих потужностей.

На сьогодні перед українськими підприємствами стоїть завдання вижити та втриматися під час воєнних дій, а також, за потреби, змінити місце розташування чи адаптувати асортимент продукції до сучасних умов, зокрема для підтримки української армії, внутрішньо переміщених осіб та соціально незахищених груп населення. Це допоможе здолати агресора, підготуватися до післявоєнної відбудови, використати наявний потенціал (включаючи людський) і зміцнити позиції на світовому ринку.

Нинішня ситуація ускладнюється через цілеспрямовані руйнівні дії окупантів, спрямовані на знищення українських підприємств, логістичних ланцюгів і енергетичної інфраструктури країни. Вирішення цих проблем вимагає об'єднання зусиль усіх зацікавлених сторін: представників промислового й аграрного секторів, державних інституцій, міжнародних партнерів, експертних організацій і глобальних інституцій. Сьогоднішні реалії підкреслюють потребу у зміцненні енергетичної незалежності

українського бізнесу та максимальному підвищенні ефективності використання ресурсів. Центр РЕЧВ, як національна організація, що займається просуванням ресурсоефективних і екологічно чистих технологій для модернізації української промисловості, продовжує надавати підтримку підприємствам. У цих складних умовах центр посилює співпрацю з партнерами та адаптує свою діяльність до викликів сучасності.

В умовах високих макрофінансових ризиків і враховуючи уроки минулих криз за останні десять років, український бізнес розробив і впровадив захисні моделі фінансування, що не залежали від капіталу, залученого на фінансових ринках. Основними компонентами таких моделей стали самофінансування у вигляді квазіборгів та накопичення ліквідного капіталу за межами фінансової системи України (офшорні резерви) [46]. Під час війни ці моделі довели свою ефективність, що пом'якшило негативний вплив обмеженого капіталу на ринку внутрішньому на фінанси підприємств, які й раніше мали утруднений доступ до капіталу. В результаті фінанси підприємств не зазнали значного руйнівного впливу через обмежений доступ до ринкових фінансових ресурсів, спричинений зростанням системного ризику і дисбалансами у фінансовій системі у 2022 році. Водночас підвищений ризик системний сповільнив інвестиційну активність і зменшив доступ до зовнішніх ринків капіталу, що ускладнило перспективи відновлення після війни. Репатріація капіталу виведеного та внутрішня рекапіталізація бізнесу в Україні були реакцією на макрофінансову стабілізацію й економічне зростання, яких до закінчення війни не слід очікувати. Крім того, частина підприємств може продовжувати роботу з капіталом від'ємним, підтримуючи ліквідність через тіньові резерви, без проведення рекапіталізації.

Отже, в умовах війни зростання системного ризику негативно вплинуло на фінансові умови для бізнесу в Україні, проте обмеження доступу до капіталу на ринку фінансовому через війну не викликало критичних проблем для фінансів підприємств, які використовували стратегії

напрацьовані фінансування, до нестабільності адаптовані, враховуючи негативний досвід першого етапу конфлікту.

Висновки до розділу 1

У процесі написання 1 розділу сформульовано висновки:

1. Ефективність фінансової діяльності підприємства є важливим показником, що відображає спроможність компанії досягати своїх цілей з максимальною вигодою та оптимальними витратами. Це поняття включає в себе аналіз прибутковості, ліквідності, платоспроможності, а також використання ресурсів. Висока ефективність фінансової діяльності свідчить про здібність підприємства генерувати прибуток, забезпечувати стабільний фінансовий стан та інвестувати в подальший розвиток.

2. На ефективність впливають численні фактори, серед яких: внутрішні фактори (організаційна структура, управлінські рішення, кваліфікація персоналу, технологічні процеси та інновації та спромога адаптуватися до змін ринку); зовнішні фактори (економічна ситуація, конкуренція, правове регулювання, політична стабільність); соціальні та екологічні аспекти.

3. Воєнні конфлікти значно впливають на ефективність. Вони можуть призвести до: дестабілізації ринку (зменшення попиту, переривання низок постачання та збільшення витрат на безпеку); зниження інвестиційної привабливості (інвестори втрачають довіру до підприємств, що працюють у регіонах конфлікту, що може призвести до скорочення фінансування та ресурсів); Зростання ризиків (підприємства стикаються з новими ризиками фінансовими, що можуть включати валютні коливання, збільшення витрат на страхування та непередбачені витрати на відновлення).

В цілому, ефективність фінансової діяльності підприємства є багатобічним поняттям, яке залежить від всіляких факторів, зокрема впливу воєнних конфліктів, що вимагає від управлінців гнучкості та адаптивності у прийнятті рішень.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ТА АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ

2.1. Стан господарської діяльності аналізованого підприємства в умовах війни

Дніпропетровська дослідна станція Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України (далі – Дослідна станція) є частиною мережі Інституту овочівництва та баштанництва НААН, була заснована у 1936 році. За організаційно-правовою формою - державна установа, форма власності – державна, належить територіальним громадам.

Дослідна станція це науково-дослідна установа, яка спеціалізується на дослідженнях в області овочівництва, баштанництва та інших суміжних галузях аграрної науки. Її основна мета — вдосконалення методів вирощування овочевих і баштанних культур, селекція нових сортів, адаптованих до різних кліматичних умов, а також розробка технологій, що підвищують урожайність і якість продукції.

Визначальні напрямки діяльності:

1) Селекція і насінництво овочевих культур:

- розробка нових сортів овочів, стійких до хвороб, шкідників і несприятливих погодних умов.
- виведення сортів з покращеними смаковими та агротехнічними якостями.
- збереження та поповнення генофонду овочевих і баштанних культур.

2) Дослідження в галузі агротехнологій:

- розробка ефективних агротехнічних прийомів для вирощування овочів і баштанних культур.
- адаптація нових технологій до умов посушливого та помірно-континентального клімату.

- оптимізація технологій поливу, удобрення та захисту рослин.

3) Захист рослин:

- розробка і вдосконалення методів біологічного і хімічного захисту рослин від хвороб та шкідників.

- створення стійких до хвороб і шкідників сортів овочевих культур.

4) Екологічне овочівництво:

- впровадження органічних технологій вирощування овочів без використання хімічних пестицидів і добрив.

- вивчення впливу біопрепаратів на рослини та їх урожайність.

5) Науково-консультаційна діяльність:

- надання консультацій фермерам та аграріям щодо впровадження сучасних технологій вирощування овочів і баштанних культур.

- проведення семінарів, навчальних курсів і практичних занять для спеціалістів аграрної галузі.

Дослідна станція внесла значний вклад у розвиток овочівництва та баштанництва в Україні. Її наукові розробки застосовуються не лише в Україні, а й за кордоном. Нові сорти овочів і технології, розроблені на базі станції, допомагають підвищити ефективність сільського господарства, знижуючи витрати і підвищуючи врожайність культур.

Дослідна станція активно співпрацює з іншими науково-дослідними установами як в Україні, так і за її межами, беручи участь у міжнародних дослідженнях і програмах, пов'язаних з овочівництвом і баштанництвом.

Земельні площі Дослідної станції використовуються для досліджень у різних напрямках сільського господарства, включаючи селекцію, випробування сортів і впровадження новітніх технологій вирощування. Точні дані щодо обсягу структури земельних площ, зокрема, розподілу за типами культур, під дослідження або виробничу діяльність можуть змінюватися залежно від річних планів і потреб наукової роботи.

Зазвичай такі дослідні установи мають декілька типів земельних площ:

- дослідні ділянки - використовуються для польових експериментів і селекції;

- виробничі поля - для вирощування й відтворення кращих сортів овочевих і баштанних культур;

- колекційні плантації - для підтримання генофонду різних культур.

Показник землезабезпеченості підприємства відображає ситуацію з наявністю землі та її структурою. Для аналізу землезабезпеченості скористаємося даними рис. 2.1. Як показано на рис. 2.1, рівень землекористування Дослідної станції протягом досліджуваних років залишається стабільним. Згідно з формою №6-зем, у користуванні дослідної станції в 2023 р. знаходилося 402,71 га землі, з яких 350,83 га є сільськогосподарськими угіддями (87,12%), включаючи 342,4 га ріллі (85,02%).

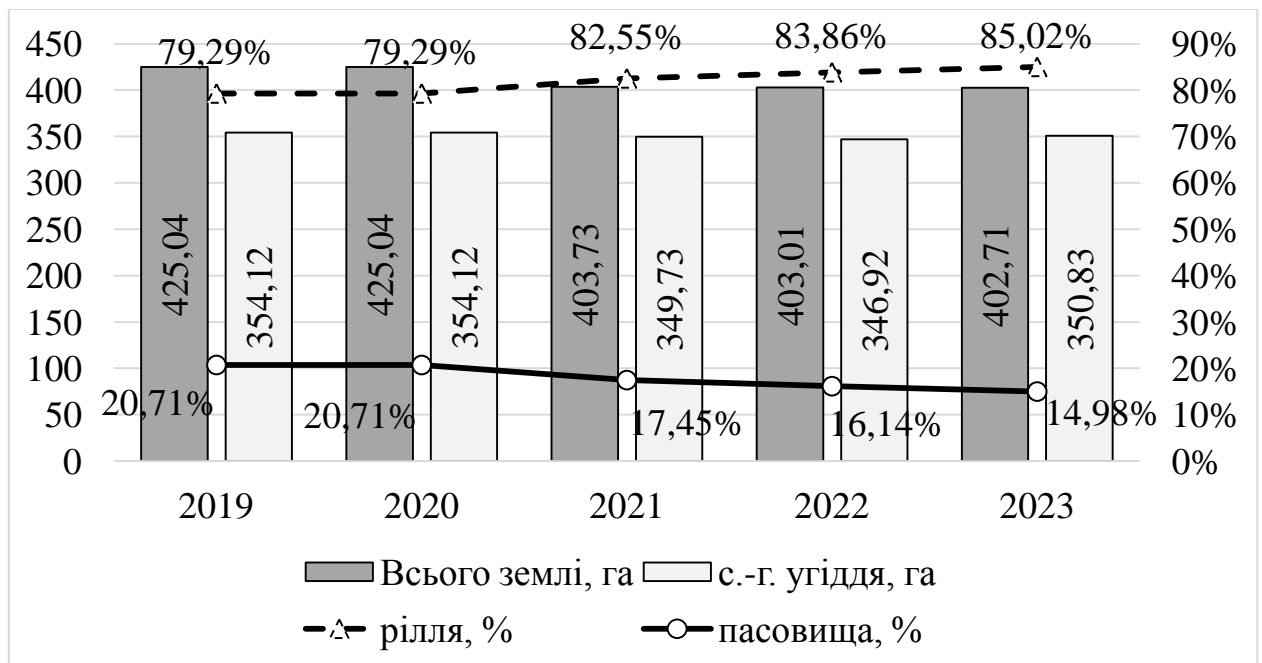

Рис. 2.1. Склад земельних угідь Дослідної станції [47]

За період 2019-2023 рр спостерігаємо всього землі на 22,33 га, кількість с.-г. земель за цей же період зменшилась на 3,29 га, хоча в 2023 р в

зіставленні з 2022 р зросла на 3,91 га. Частка ріллі залишається стабільною з незначним зростанням за досліджуваний період – зростання становить 5,73%, зростання відбулось за рахунок зменшення частки пасовищ.

В Дослідній станції здійснюється первинне насінництво для 49 видів овочевих культур (щороку вирощується близько 1 т оригінального та 10-12 т насіння елітного). Інститут розробив сучасні технології для овочівництва, що дозволяють отримувати з 1 га до 70-85 т капусти, 25-30 т огірків, 55-75 т томатів, 45-55 т цибулі, 45-50 т буряка столового, 55-65 т моркви та 30-40 т кавуна, знижуючи витрати ресурсів і підвищуючи ефективність виробництва. Станцією отримано 111 патентів на винаходи та корисні моделі, а також 61 патент на сорти рослин.

Крім овочів, станція вирощує пшеницю та соняшник. В таблиці 2.1 наведена товарна продукція станції.

Таблиця 2.1

Товарна продукція станції

дані період		пшениця	соняшник	овочі	картопля	∑ с.-г. угідь	Коеф. використ ання ріллі
2019	га	128,00	177,00	29,12	20,00	354,12	0,91
	%	36,15	49,98	8,22	5,65	100,00	
2020	га	132,00	174,00	29,00	19,12	354,12	0,92
	%	37,28	49,14	8,19	5,40	100,00	
2021	га	189,00	127,00	30,73	3,00	349,73	0,94
	%	54,04	36,31	8,79	0,86	100,00	
2022	га	192,00	122,00	32,92	0,00	346,92	0,95
	%	55,34	35,17	9,48	0,00	100,00	
2023	га	157,00	162,00	31,83	0,00	350,83	0,97
	%	44,75	46,18	9,07	0,00	100,00	
2023 до 2019 (%)		122,66	91,53	109,31	0,00	99,07	106,59

Найбільшу частку в товарній продукції Дослідної станції займають пшениця та соняшник – пшениця від 36,15% в 2019 р до 44,75% в 2023 р;

соняшник від 49,98% в 2019 р до 46,18% в 2023 р. Причому, якщо в 2019-2020рр питома вага соняшника була більшою за питому вагу пшениці, то в 2021-2022 рр питома вага пшениці збільшилась та становила 54,04% та 55,34% відповідно. А от в 2023 р соняшника засіяно було більше на 1,43 га. Питома вага овочів (і картоплі, яку станція вирощувала до 2021 р включно) незначна – овочів від 8,22% 2019 р до 9,07% в 2023 р, картоплі від 5,65% в 2019 р до 0,86% в 2021 р. Коефіцієнт використання ріллі становить від 0,91 в 2019 р до 0,97 в 2023 р (співвідношення 2023 р до 2019 р становить 106,59%).

Розрахункові дані таблиці 2.2 свідчать про зростання ефективності використання землі Дослідною станцією, а виробництво соняшнику на 100 га ріллі збільшилося на 67,66%, а обсяги вирощування овочів зросли у 5,3 рази.

Таблиця 2.2

Товарна продукція Дослідної станції

дані період		пшениця	соняшник	овочі	картопля	валова продукція	валовий дохід
		всього, ц	2019	4163,00	1951,00	54,00	99,00
2020	4459,00		2033,00	42,00	112,00	4400,00	6028,00
2021	6432,00		2584,00	125,00	17,00	7956,00	7112,54
2022	5647,00		2764,00	183,00	0,00	8132,00	8475,00
2023	4084,00		3389,00	199,00	0,00	7125,00	6892,00
на 100 га	2019	1295,47	623,21	11,23	27,68	1139,04	1265,00
	2020	1302,55	816,54	15,84	31,12	1754,22	1788,33
	2021	1987,51	955,43	12,76	3,66	1901,05	2355,00
	2022	1546,33	1010,44	44,65	0,00	2003,14	1978,00
	2023	1288,25	1044,85	59,77	0,00	2115,44	1786,00
2023 до 2019 (%)		99,44	167,66	532,24	0,00	185,72	141,19

Під час війни в Україні Дослідна станція продовжує свою науково-дослідну діяльність, пристосовуючи роботу до умов кризи. Основними напрямками залишаються селекція овочевих культур, розробка адаптованих агротехнологій, підтримка сільгоспвиробників, зокрема в зоні ризикованого землеробства, де ситуація найбільш ускладнена. У нинішніх умовах станція

акцентує увагу на підвищенні стійкості с.-г. культур до стресових факторів, таких як нестача води, підвищена температура та ризики втрати врожаю, що стали гострішими через бойові дії. Станція також здійснює адаптацію своїх дослідних програм для підтримки продовольчої безпеки, зокрема шляхом селекції високопродуктивних та швидкорослих сортів овочів, які можуть забезпечити короткі цикли вирощування та забезпечувати попит у найбільш уражених регіонах. Співробітники активно впроваджують ефективні та ресурсозберігаючі методи обробітку ґрунту, використання добрив органічних і біопрепаратів, що особливо актуально через ускладнений доступ до хімічних засобів і пального.

В умовах воєнного часу станція займається також консультативною підтримкою фермерів, допомагаючи їм оперативно реагувати на зміни ринкових умов і нестачу ресурсів. Важливим аспектом роботи стало налагодження співпраці з іншими дослідницькими установами України та міжнародними партнерами, які готові надавати підтримку у вигляді фінансування, обміну досвідом і ресурсами. Війна внесла значні корективи в дослідницький процес і змусила станцію швидко адаптуватися, але, попри виклики, її діяльність залишається стратегічно важливою для забезпечення стійкості АПК України в надзвичайних умовах.

Нами було проведено SWOT-аналіз Дослідної станції з метою виявлення перспектив розвитку (рис. 2.2). SWOT-аналіз відображає загальну ситуацію Дослідної станції та дає здатність оцінити можливості для подальшого розвитку й підвищення ефективності її діяльності. Проведений SWOT-аналіз Дослідної станції вказує на її головні сильні сторони, серед яких висококваліфіковані спеціалісти, здобутки в селекції та науково-технічна база, які дозволяють успішно впроваджувати інновації у сільському господарстві. Однак, станція має також слабкі сторони, такі як недостатнє фінансування і залежність від державних ресурсів, що може стримувати її розвиток та модернізацію інфраструктури.

Можливості, зокрема розширення міжнародної співпраці, залучення інвестицій і впровадження новітніх агротехнологій, відкривають перспективи для посилення станції, дозволяючи їй відповідати на зростаючі вимоги до якості та стійкості продукції. Водночас, загрози у вигляді економічної нестабільності, змін клімату та конкуренції з приватними установами можуть ускладнювати досягнення стратегічних цілей.

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> – висококваліфіковані спеціалісти – розвинена матеріально-технічна база – визнаний науковий центр – стійкі до стресових умов сорти 	<ul style="list-style-type: none"> – недостатнє фінансування – залежність від державного фінансування – застаріла інфраструктура на окремих ділянках
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> – розширення міжнародної співпраці – популяризація екологічного та органічного землеробства – залучення інвестицій у дослідження – інноваційні технології в агровиробництві 	<ul style="list-style-type: none"> – нестабільність економічного оточення – кліматичні зміни – конкуренція з приватними науковими установами – брак молодих фахівців

Рис. 2.2. SWOT-аналіз діяльності Дослідної станції як стратегічний орієнтир

Отже, для ефективного подолання викликів станція потребує диверсифікації фінансування, оптимізації ресурсів і підвищення гнучкості в управлінні проектами. Впровадження цих заходів дозволить станції зміцнити свої позиції на ринку, підвищити якість науково-дослідних розробок і краще відповідати на поточні виклики, забезпечуючи важливу підтримку аграрному сектору України.

Таким чином, Дослідна станція є важливою ланкою у ланцюгу наукових досліджень та інновацій в АПК України, зосереджуючи свою діяльність на практичному впровадженні результатів у виробництво.

2.2. Фінансові результати роботи аналізованого підприємства в умовах війни

Фінансові результати діяльності підприємства в умовах воєнного конфлікту демонструють його здатність підтримувати стабільність, адаптуватися до нових викликів та забезпечувати ефективність у складних обставинах. Зокрема, підприємство стикається зі зниженням попиту на свою продукцію або послуги через загальне економічне сповільнення, втрату клієнтів або зміну пріоритетів споживачів; труднощами в ланцюгах постачання, що призводять до дефіциту сировини, товарів чи до затримок у постачанні; зростанням витрат на логістику, ресурси, заходи безпеки для працівників та захист активів. Додаткові проблеми включають кадрові виклики, пов'язані з можливою втратою працівників унаслідок міграції або мобілізації; ускладнення доступу до фінансування, що зумовлене посиленням банківських вимог чи обмеженням кредитування, а також коливання валютного курсу, яке впливає на витрати, особливо у випадках імпорту або наявності кредитів в іноземній валюті. У таких умовах підприємства, які здатні оперативно адаптуватися, знаходити нові ринки, модифікувати структуру постачань, витрати оптимізувати та ефективність підвищувати операцій, мають більше можливостей зберегти прибутковість або принаймні стабільність своєї діяльності.

Потенціал с.-г. виробництва відіграє особливу роль у структурі економіки України. Частка сільського господарства, включаючи лісове та рибне господарство, становить 4,0% від загального випуску продукції і 4,2% у структурі ВВП [7]. Ресурси аграрного сектора є важливою складовою ресурсної бази всієї національної економіки. В середньому за 2019–2023 роки сільське господарство займало 2,4% у вартості основних фондів серед галузей економіки. Частка аграрного сектора в основних фондах змінюється через постійні переоцінки в різних галузях та змінах інвестиційної активності (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Основні фонди сільського господарства* України [7]

Показники	2019	2020	2021	2022	2023**
Питома вага сільського господарства в основних фондах у всіх галузях економіки, %	2,7	3,1	3,0	1,9	2,0
Питома вага сільського господарства в інвестиціях в основний капітал у всіх галузях економіки, %	3,7	4,4	4,4	3,1	3,2

*разом з лісовим та рибним господарством

**попередні дані

У складі основних фондів збільшилася частка машин та обладнання, що пов'язано з державною підтримкою оновлення технічного оснащення. Ресурсне забезпечення аграрного сектору України має свої особливості за видами ресурсів і рівнем їх використання. У структурі ресурсного потенціалу особливу роль відіграє земля як основний виробничий ресурс. Застосування земельних ресурсів зазнало значних змін під час ринкових трансформацій економіки України. Починаючи з 1991 року, використання земель у с.-г. виробництві значно скоротилося. Якщо на той час площа с.-г. угідь становила 213,8 млн га, то до 2010 року зменшилася до 190,8 млн га [7]. Надалі площа використовуваних земель почала поступово зростати. Схожі тенденції спостерігалися щодо ріллі, кормових угідь і посівних площ с.-г. культур. Наразі спостерігається стабілізація розмірів усіх видів земельних ресурсів.

Аналіз фінансових результатів роботи підприємства в умовах війни включає оцінку прибутковості, стійкості та адаптивності бізнесу до кризових обставин. Аналіз доходів та витрат, який допомагає оцінити, як змінилися надходження і витрати підприємства, визначити основні джерела прибутку та найбільш затратні статті. В умовах війни витрати часто зростають через інфляцію, підвищення вартості логістики, потребу в додаткових заходах

безпеки, а доходи можуть знижуватися через втрату клієнтів або ринків збуту. Оцінка ліквідності є важливою для забезпечення платоспроможності підприємства, особливо коли доступ до зовнішнього фінансування обмежений. Ліквідність відображає здатність с.-г. підприємств виконувати поточні зобов'язання, зокрема перед постачальниками та працівниками. Аналіз рентабельності припускає оцінити ефективність у відношенні прибутку до витрат. У воєнний період рентабельність може знижуватися, тому важливо проаналізувати, наскільки ефективно використовуються ресурси і де можна скоротити витрати без втрати якості або продуктивності. Оцінка стійкості до валютних ризиків включає аналіз впливу валютних коливань на фінансові показники компанії, особливо якщо вона залежить від імпорту або має кредити в іноземній валюті. Аналіз кредитоспроможності допомагає визначити, чи здатне підприємство залучати фінансування за потреби. У періоди кризи умови кредитування зазвичай стають жорсткішими, тому фінансова стабільність підприємства вкрай важлива. Вивчення ефективності операційної зосереджене на адаптації процесів операційних: оптимізації витрат, підвищенні продуктивності працівників та ефективності управління ресурсами. Оцінка ризиків та невизначеностей стосується аналізу основних чинників, що можуть вплинути на діяльність с.-г. підприємства у найближчому майбутньому, та розробки сценаріїв дій для мінімізації їх негативного впливу.

Такий комплексний аналіз дає можливість підприємству приймати зважені рішення щодо управління ресурсами, адаптації до поточних умов і забезпечення довгострокової стабільності.

Ефективність в умовах військових конфліктів — це показник, що відображає спроможу підприємства забезпечувати стабільність своїх потоків фінансових, виконувати зобов'язання фінансові та підтримувати життєздатність у складних умовах, спричинених війною чи збройним протистоянням.

Проведемо комплексний аналіз Дослідної станції, з метою визначення результатів фінансових підприємства в умовах війни.

Для аналізу розглянемо валовий прибуток, прибуток операційний та прибуток чистий з коефіцієнтами рентабельності, щоб зрозуміти, як підприємство справлялося з різними фінансовими навантаженнями та втратами в умовах зовнішньої нестабільності (табл. 2.4; 2.5).

Таблиця 2.4

Основні фінансові показники Дослідної станції (тис грн) [47]

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Виручка	85,0	95,0	100,0	70,0	80,0
Собівартість реалізованої продукції	50,0	53,0	60,0	50,0	48,0
Валовий прибуток	35,0	42,0	40,0	20,0	32,0
Операційні витрати	17,0	18,5	20,0	21,0	19,0
Операційний прибуток	18,0	23,5	20,0	-1,0	13,0
Податок на прибуток (18%)	3,24	4,23	3,60	0,0	2,34
Чистий прибуток	14,76	19,27	16,40	-1,0	10,66

Таблиця 2.5

Рентабельність та маржа підприємства [47]

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Рентабельність продажів, %	17,3	20,3	16,4	-1,4	13,3
Операційна рентабельність, %	21,2	24,7	20,0	-1,4	16,3
Валова маржа, %	41,2	44,2	40,0	28,6	40,0

Довоєнний період (2019-2021 рр) показує константне зростання валового прибутку: з 35 тис грн в 2019 р до 40 тис грн у 2021 р. Це зростання на 14,3% пояснюється стабільною виручкою та зниженням собівартості відносно обсягу продажів, що покращило маржу. Початок війни, кризовий

рік 2022 р, спричинив різке зниження виручки (-30%) та збільшення собівартості продукції, що призвело до падіння валового прибутку на 50%, до 20 млн грн. Це демонструє про підвищені витрати на сировину, порушення логістичних ланцюгів і втрату частини ринку. Завдяки оптимізації собівартості в 2023 р (зниження до 48 тис грн) та поступовому відновленню виручки (+14,3%) валовий прибуток зріс на 60%, досягнувши 32 тис грн. Це вказує на успішне відновлення основних бізнес-процесів і повернення на деякі ринки збуту.

До кризи валова маржа була стабільною - близько 40-44%. В рік початку війни вона знизилася до 28,6%, оскільки обсяги продажів впали, а собівартість зросла. У 2023 р. валова маржа відновилася до 40%, що говорить про адаптацію Дослідної станції до нових умов.

У довоєнні роки операційний прибуток зростав: з 18 тис грн в 2019 р до 20 тис грн у 2021 р. Це демонструє ефективне управління операційними витратами та підтримку стабільної рентабельності. У кризовий рік (2022 р) Дослідна станція зазнала збитків на рівні операційного прибутку (-1 тис грн), через зростання витрат, пов'язаних із ризиками, зменшення доходів та нестабільність у бізнес-середовищі. Відновлення у 2023 р забезпечило прибуток операційний у розмірі 13 тис грн. Це стало можливим завдяки зниженню витрат операційних та зростанню виручки на 10 тис грн, що дозволило суттєво покращити рентабельність.

Операційна рентабельність була найвищою у 2020 р (24,7%), що показує пікову ефективність управління до війни. У 2022 р рентабельність діяльності операційної знизилася до -1,4%, але в 2023 р вона відновилася до 16,3%, що свідчить про поступове повернення підприємства до стабільності. У довоєнний період прибуток чистий зростав і досяг 16 тис грн у 2020 р. Це вказує на стійкий стан фінансовий та ефективну політику податкову підприємства. В кризовий рік (2022 р) Дослідна станція зазнала збитків у розмірі 1 тис грн, що стало наслідком загального зниження виручки, високих операційних витрат та неможливості скорочення витрат до необхідного

рівня. У 2023 р Дослідна станція відновила прибуток чистий до 10,4 тис грн, що свідчить про ефективність заходів для виходу з кризи та оптимізації витрат.

До кризи рентабельність продажів коливалась в межах 16-19,8%, показуючи стабільну дохідність. У 2022 р рентабельність продажів впала до -1,4%, відображаючи вплив кризи. У 2023 р рентабельність продажів зросла до 13%, що свідчить про поступове відновлення фінансової стійкості підприємства.

Розглянемо динаміку зміни фінансових показників за 5-річний період, яка дозволить наочно оцінити, як змінювалися ключові показники (валовий, операційний і чистий прибуток) та коефіцієнти рентабельності у відповідь на зовнішні фактори (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка зміни фінансових показників Дослідної станції (тис грн та %) [47]

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	зміни	
						2022/ 2021	2023/ 2022
Виручка	85,0	95,0	100,0	70,0	80,0	-30,0	+14,3
Собівартість реалізованої продукції	50,0	53,0	60,0	50,0	48,0	-16,7	-4,0
Валова прибуток	35,0	42,0	40,0	20,0	32,0	-50,0	+60,0
Операційні витрати	17,0	18,5	20,0	21,0	19,0	+5,0	-9,5
Операційний прибуток	18,0	23,5	20,0	-1,0	13,0	-105,0	+1400,0
Податок на прибуток (18%)	3,24	4,23	3,6	-0,18	2,34	-100,0	+100
Чистий прибуток	14,76	19,27	16,4	-0,82	10,66	-106,1	+1146,0
Рентабельність продажів (ROS), %	17,3	20,3	16,4	-1,4	13,3	-117,1	+1023,2
Операційна рентабельність, %	21,2	24,7	20,0	-1,4	16,3	-107,0	+1264,3
Валова маржа, %	41,2	44,2	40,0	28,6	40,0	-28,5	+39,9

У кризовий рік (2022 р) спостерігається значне падіння виручки (-30%) і валового прибутку (-50%), що є результатом зниження попиту на продукцію та підвищення витрат.

Відновлення у 2023 р демонструє позитивні зміни, зростання виручки на 14,3% і валового прибутку на 60%, що є результатом відновлення ринків і більш ефективного управління собівартістю.

Операційний прибуток у кризовий рік став негативним, що є наслідком зниження доходів та зростання витрат на логістику, персонал, а також втрат частини ринку.

У 2023 р операційний прибуток повертається до позитивного значення (+13,0 тис грн) завдяки скороченню витрат та стабілізації діяльності.

Податок на прибуток у 2022 р зменшується до нуля, оскільки підприємство не отримало прибуток, а в 2023 р податок становить 18% від нового прибутку чистого, який дорівнює 10,66 тис грн.

У кризовий рік (2022 р) підприємство зазнало збитків на рівні -1.0 тис грн. Відновлення у 2023 р дозволяє повернутись до чистого прибутку в розмірі 10,66 тис грн, що є вражаючим відновленням (+1146%).

Рентабельність продажів і операційна рентабельність відчують великі коливання: падіння у 2022 р до від'ємних значень через збиткову діяльність, після чого значне відновлення в 2023 р (підвищення на 1023% і 1264% відповідно).

Довоєнний період (2019-2021 рр) характеризується стабільним зростанням показників, що свідчить про здоровий розвиток Дослідної станції.

Війна, (2022 кризовий рік), спричинила значне падіння основних показників фінансових, особливо валового, операційного і чистого прибутку. Це результат різкого скорочення ринків збуту, порушення ланцюгів постачання і зростання ризиків.

Відновлювальний рік (2023 р), незважаючи продовженню війни, показує покращення фінансової ситуації та ефективність заходів щодо адаптації Дослідної станції до нових умов.

Таким чином, незважаючи на кризу, Дослідна станція змогла частково відновити показники фінансові, що вказує на успішне пристосування і високий рівень гнучкості управління фінансами.

2.3. Оцінка фінансової діяльності аналізованого підприємства

Оцінка фінансової діяльності підприємства - це процес, який передбачає комплексний аналіз його результатів фінансових і стану з метою визначення ефективності діяльності, вияву сильних і слабких сторін, а також прогнозування перспектив подальших. Оцінка діяльності фінансової допомагає виявити ризики основні, шляхи покращення результатів і напрямки розвитку підприємства.

Етапи оцінки фінансової діяльності підприємства:

1. Аналіз фінансової звітності.

Першим кроком є детальний аналіз ключових фінансових звітів підприємства, серед яких:

- баланс - використовується для визначення структури активів, зобов'язань та капіталу компанії.

- звіт про прибутки і збитки (Форма №2) - дозволяє оцінити доходи, витрати, а також фінансові результати підприємства.

- звіт про рух грошових коштів (Форма №3) - допомагає з'ясувати, як підприємство генерує та використовує свої грошові потоки.

2. Аналіз фінансових коефіцієнтів

Наступним етапом є застосування фінансових коефіцієнтів для оцінки таких аспектів, як платоспроможність, ліквідність, рентабельність та ефективність. Серед ключових коефіцієнтів виділяються:

- коефіцієнт ліквідності (поточний, швидкий) - використовується для визначення змоги підприємства виконувати свої зобов'язання короткострокові.

- коефіцієнт забезпечення засобами власними - дозволяє оцінити ступінь незалежності фінансової.

- коефіцієнт рентабельності - необхідний для вимірювання прибутковості підприємства.

- коефіцієнт оборотності - показує, як ефективно підприємство користується своїми активами.

3. Аналіз змін у фінансових показниках підприємства:

- зміни в доходах, витратах, прибутках.

Важливо вивчити динаміку виручки, витрат і прибутків підприємства, щоб оцінити, як змінюється фінансова результативність в часі. Це дає бачення про ефективність управлінських рішень і економічні умови.

- тенденції зміни фінансових коефіцієнтів

- аналіз зміни коефіцієнтів ліквідності та рентабельності допомагає зрозуміти, як покращуються/погіршуються показники фінансові, що відображають здатність генерувати доходи і підтримувати фінансову стійкість.

- аналіз сезонних коливань та зовнішніх факторів

- сезонні коливання та вплив таких факторів, як економічні/політичні кризи, можуть значно впливати на результати фінансові. Тому важливо відстежувати ці фактори для коригування фінансової стратегії.

4. Оцінка грошових потоків

Аналіз потоків грошових дає тверде уявлення про стабільність фінансову, вказуючи на здатність підприємства генерувати потоки грошові для забезпечення діяльності своєї:

- операційний потік грошовий - основний потік, який забезпечує фінансування операційної діяльності.

- інвестиційний грошовий потік - кошти, витрачені на купівлю засобів основних та активів.

- фінансовий грошовий потік - кошти, отримані від кредитів, позик або виплат за дивідендами.

5. Оцінка стабільності фінансової та платоспроможності

Цей етап включає оцінку здатності покривати зобов'язання, що забезпечується за допомогою таких коефіцієнтів:

- коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)
- коефіцієнт покриття процентних витрат (ІСО)

6. Оцінка ризиків фінансових

Для визначення ризиків, що можуть вплинути на стабільність підприємства, використовуються такі категорії:

- ризик ліквідності — здатність своєчасно виконувати короткострокові зобов'язання.

- ризик кредитний — ймовірність дефолту за позиками.

- ризик операційний — пов'язані з постачальниками ризики, ринками або конкретними продуктами.

- ризик валютних коливань — особливо актуальний для підприємств, що займаються зовнішньою торгівлею.

7. Порівняльний аналіз

Порівняння показників фінансових підприємства з галузевими середніми даними або з конкурентами дозволяє оцінити позицію підприємства на ринку і його ефективність у порівнянні з іншими учасниками. Це дозволяє виявити слабкі/сильні сторони функціонування підприємства.

Зважаючи на попередні дані розглянуті в п.2.2, проведемо детальний аналіз діяльності фінансової Дослідної станції за допомогою основних коефіцієнтів фінансових та показників інших. Використаємо дані про виручку, собівартість, операційні витрати, валовий прибуток, операційний

прибуток, податок на прибуток, чистий прибуток, а також зміни у цих показниках за 5 років (див. табл. 2.4).

Коефіцієнт ліквідності (поточний) - це показник змоги підприємства виконувати свої зобов'язання короткострокові. Для розрахунку використовуємо дані, щодо активів/зобов'язань (оборотних та поточних). На дослідній станції активи становлять 60% від виручки, а зобов'язання - 50% від виручки (2.1).

$$\text{Коефіцієнт ліквідності} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (2.1)$$

Розрахуємо коефіцієнт для кожного року (табл. 2.7):

Таблиця 2.7

Розрахунок коефіцієнта ліквідності (поточного)

Рік	Виручка	Оборотні активи	Поточні зобов'язання	Коефіцієнт ліквідності
2019	85,0	51,0	42,5	1,2
2020	95,0	57,0	47,5	1,2
2021	100,0	60,0	50,0	1,2
2022	70,0	42,0	35,0	1,2
2023	80,0	48,0	40,0	1,2

Коефіцієнт ліквідності для підприємства стабільний на рівні 1,2, що означає, що Дослідна станція має достатньо активів оборотних для покриття зобов'язань поточних.

Рентабельність продажів (ROS) показує, скільки прибутку чистого генерує підприємство на кожну одиницю доходу. Розраховується за формулою 2.2:

$$ROS = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виручка}} \times 100\% \quad (2.2)$$

Розрахуємо ROS для кожного року (табл. 2.8):

Таблиця 2.8

Розрахунок ROS

Рік	Чистий прибуток	Виручка	ROS, %
2019	14,76	85,0	17,3
2020	19,27	95,0	20,3
2021	16,40	100,0	16,4
2022	-1,0	70,0	-1,4
2023	10,66	80,0	13,3

У кризовий рік (2022 р) Дослідна станція зазнала збитків, які призвели до негативної рентабельності. Однак, у 2023 р рентабельність знову стала позитивною і склала 13,3%.

Операційна рентабельність відображає спромога підприємства генерувати прибуток від діяльності основної. Розраховується за формулою 2.3:

$$\text{Операційна рентабельність} = \frac{\text{Операційний прибуток}}{\text{Виручка}} \times 100\% \quad (2.3)$$

Проведемо розрахунки для кожного року (табл. 2.9):

Таблиця 2.9

Розрахунок операційної рентабельності

Рік	Операційний прибуток	Виручка	Операційна рентабельність, %
2019	18,0	85,0	21,2
2020	23,5	95,0	24,7
2021	20,0	100,0	20,0
2022	-1,0	70,0	-1,4
2023	13,0	80,0	16,3

У 2022 р Дослідна станція зазнала збитків на операційному рівні. У 2023 р операційна рентабельність відновилася до 16,3%.

Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності) відтворює частку капіталу власного в активах загальних підприємства. Чим більший цей коефіцієнт, тим більш незалежним фінансово є підприємство (ф. 2.4):

$$\text{Коефіцієнт автономії} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Загальні активи}} \quad (2.4)$$

Проведемо розрахунки для кожного року (табл. 2.10):

Таблиця 2.10

Розрахунок коефіцієнта автономії

Рік	Загальні активи	Власний капітал	Коефіцієнт автономії
2019	100,0	40,0	0,40
2020	110,0	44,0	0,40
2021	120,0	48,0	0,40
2022	90,0	36,0	0,40
2023	100,0	40,0	0,40

Коефіцієнт автономії стабільно високий і становить 0,40, що означає, що 40% активів фінансуються за рахунок капіталу власного. Це свідчить про досить високу незалежність фінансову.

Оцінка фінансових ризиків допомагає виявити слабкі сторони підприємства, пов'язані з ліквідністю, фінансовою стійкістю, оборотністю активів, а також впливом зовнішніх факторів. На основі попередніх даних і розрахунків проаналізуємо основні види фінансових ризиків, серед яких:

- ризик ліквідності
- ризик фінансовий (ризик боргового навантаження)
- операційний ризик
- ризик рентабельності

Ризик ліквідності пов'язаний з спроможністю підприємства своєчасно покривати зобов'язання поточні. Для оцінки використовуються коефіцієнти ліквідності, зокрема поточний коефіцієнт ліквідності, який ми вже розраховали, і коефіцієнт швидкої ліквідності (виключає запаси) (2.5):

$$\text{Коефіцієнт швидкої ліквідності} = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (2.5)$$

Проведемо розрахунки для кожного року (табл. 2.11):

Таблиця 2.11

Розрахунок коефіцієнта швидкої ліквідності

Рік	Виручка	Грошові кошти + Дебіторська заборгованість	Поточні зобов'язання	Коефіцієнт швидкої ліквідності
2019	85,0	34,0	42,5	0,8
2020	95,0	38,0	47,5	0,8
2021	100,0	40,0	50,0	0,8
2022	70,0	28,0	35,0	0,8
2023	80,0	32,0	40,0	0,8

Значення 0.8 означає, що Дослідна станція має помірний ризик ліквідності. В разі виникнення несподіваних зобов'язань може згодитися додаткове фінансування для забезпечення ліквідності.

Ризик фінансовий пов'язаний з залежністю підприємства від коштів позикових. Для оцінки використовують коефіцієнт навантаження боргового, який показує частку зобов'язань боргових у загальній структурі капіталу (2.6):

$$\text{Коефіцієнт боргового навантаження} = \frac{\text{Поточні зобов'язання} + \text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Загальні активи}} \quad (2.6)$$

Проведемо розрахунки для кожного року (табл. 2.12):

Таблиця 2.12

Розрахунок коефіцієнта боргового навантаження

Рік	Загальні активи	Поточні зобов'язання	Довгострокові зобов'язання	Коефіцієнт боргового навантаження
2019	100,0	42,5	10,0	0,525
2020	110,0	47,5	11,0	0,531
2021	120,0	50,0	12,0	0,517
2022	90,0	35,0	9,0	0,489
2023	100,0	40,0	10,0	0,500

Коефіцієнт боргового навантаження становить близько 0.5, що вказує на середній рівень зобов'язань боргових. В умовах непередбачених обставин Дослідна станція може зазнати труднощів з обслуговуванням боргу, але цей ризик є помірним.

Ризик операційний прив'язаний із залежністю підприємства від витрат постійних та здатністю управляти ефективно витратами для забезпечення стабільного прибутку операційного. Для цього розглянемо динаміку операційної маржі (2.7):

$$\text{Операційна маржа} = \frac{\text{Операційний прибуток}}{\text{Виручка}} \quad (2.7)$$

Проведемо розрахунки для кожного року (табл. 2.13):

Таблиця 2.13

Розрахунок операційної маржі

Рік	Операційний прибуток	Виручка	Операційна маржа, %
2019	18,0	85,0	21,2
2020	23,5	95,0	24,7
2021	20,0	100,0	20,0
2022	-1,0	70,0	-1,4
2023	13,0	80,0	16,3

У 2022 р Дослідна станція мала негативну операційну маржу через вплив кризових факторів, про це свідчить високий операційний ризик у кризовий рік. Однак, в 2023 р операційна маржа відновилася, що свідчить про поступове зниження операційного ризику.

Ризик рентабельності пов'язаний із здатністю підприємства генерувати достатній чистий прибуток. Для його оцінки використовують рентабельність продажів (ROS), яка вже була розрахована раніше (див. табл. 2.8). Падіння ROS у кризовий 2022 рік свідчить про значний ризик рентабельності, який був спричинений несприятливими зовнішніми умовами. Поступове відновлення в 2023 р показує, що Дослідна станція працює над зниженням цього ризику, але йому все ще необхідно стабілізувати доходи.

До позитивних моментів проведеної оцінки можна віднести стабільність коефіцієнтів ліквідності та автономії та високий рівень

рентабельності до кризового року. Але є і проблемні моменти: у кризовий рік (2022 р) Дослідна станція зазнала значних збитків як на операційному рівні, так і по чистому прибутку, а рентабельність хоча і знизилася в 2022 р, але відновила в 2023р.

До основних рекомендацій для Дослідної станції можна віднести: підвищити операційну ефективність і знизити витрати в кризові періоди та працювати над збільшенням доходів у несприятливих для бізнесу періоди, диверсифікуючи ризики.

Висновки до розділу 2.

У процесі написання 2 розділу сформульовано висновки:

1. Умови війни значно ускладнили господарську діяльність Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва і баштанництва НААН України, однак підприємство адаптувалося до викликів, продовжуючи роботу над підтримкою продовольчої безпеки.

Станція акцентує увагу на селекції стійких культур, адаптованих до стресових умов, а також на впровадженні ресурсозберігаючих технологій. Попри обмежені ресурси та ризики, установа зберігає стратегічну важливість у забезпеченні стабільності аграрного сектору, надаючи консультації та допомогу виробникам і підтримуючи співпрацю з міжнародними партнерами.

2. Проведений аналіз результатів фінансових Дослідної станції в умовах війни показав, що підприємство пізнало суттєвих труднощів, зокрема у 2022 р (період початку бойових дій). Основні показники, як-от прибуток чистий, прибуток операційний та рентабельність, різко знизилися, що вказує на вагомий негативний вплив кризових факторів зовнішніх. Основні ризики включали:

- ліквідність - залишилася на прийнятному рівні, хоча існує потреба в додаткових заходах для забезпечення короткострокової платоспроможності;

- фінансова стійкість - залишилася стабільною, проте наявність боргових зобов'язань вимагає ретельного планування потоків грошових для уникнення боргових труднощів у складні періоди;

- операційний ризик - зріс, оскільки прибуток операційний у 2022 р став від'ємним, проте ситуація почала стабілізуватися в 2023 р;

- рентабельність - зазнала значного зниження, що вказує на ускладнене ведення бізнесу в умовах війни. Попри це, у 2023 р спостерігалось відновлення, хоч і на рівень, нижчий від довоєнного;

Дослідна станція змогла пристосуватися до умов кризи, однак для подальшої стабільності та зниження ризиків рекомендується посилити контроль за витратами, покращити операційну ефективність і забезпечити резерви для підтримки ліквідності та рентабельності в разі нових зовнішніх потрясінь.

3. Оцінка фінансової діяльності Дослідної станції показала, що, попри складні умови, підприємство зберегло фінансову стійкість, проте зазнало помітних труднощів у кризові періоди.

Підприємство демонструє потенціал до відновлення, однак для подальшого покращення діяльності фінансової доцільно зосередитися на оптимізації витрат, управлінні борговим навантаженням та підвищенні рентабельності.

Рекомендується підвищити ліквідність Дослідної станції, створивши резерви та збільшивши частку швидко реалізованих активів, посилити контроль за витратами для зниження операційних витрат без шкоди для основних процесів, а також розробити стратегії для підвищення рентабельності, зокрема шляхом диверсифікації джерел доходів і адаптації пропозицій до нових ринкових умов.

Доцільно оптимізувати структуру капіталу з метою зниження боргового навантаження, а також диверсифікувати ринки й партнерські зв'язки для зменшення залежності від факторів зовнішніх і підвищення стійкості Дослідної станції у кризові періоди.

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБІТ З ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ

3.1. Повоєнна стратегія відбудови стану фінансів підприємства

До актуальних завдань в економічній сфері відносяться забезпечення безпеки продовольчої України; ефективне функціонування с.-г. підприємств; оптимальне використання ресурсів природних; всебічний розвиток регіонів; підвищення рівня соціальної сфери сільських територій та якості життя сільського населення. Розв'язання зазначених проблем важливою мірою залежить від продуктивної роботи аграрного сектору економіки та с.-г. організацій. В умовах сучасної економічної нестабільності і непередбачуваності для успішного розвитку аграрних підприємств вкрай важливо здійснювати ефективне управління ресурсами [27;51].

Стратегія розвитку й оптимізації роботи с.-г. підприємств як єдиної системи охоплює погляди на джерела, рушійні сили, напрями та перспективи вдосконалення цих об'єктів. Представлена нами стратегія розвитку аграрного сектору наведена в додатку А, рис. А1. Вона вказує на необхідність реалізації всіх стратегічно важливих чинників, які сприяють досягненню позитивних результатів у розвитку галузі. На нашу думку, визначення напрямів розвитку сільського господарства регіону варто здійснювати за такими напрямками (додаток Б, рис. Б1):

- державні пріоритети підтримки аграрних підприємств;
- вдосконалення внутрішніх механізмів ефективного функціонування та стабільного розвитку сільськогосподарських організацій.

Реалізація цих напрямків має здійснюватися комплексно, з урахуванням збалансованого підходу.

Повоєнна стратегія відбудови фінансів підприємства має охоплювати широкий спектр питань, зокрема аналіз поточного фінансового стану, оцінку

активів та зобов'язань, визначення обсягів втрат і збитків, що є ключовими для розуміння економічної ситуації. У післявоєнний період важливо також забезпечити стабільність та гнучкість управління фінансами, зокрема шляхом ефективного управління кредитами, заборгованістю та витратами, щоб уникнути банкрутства. Одним із визначних аспектів є відновлення активів, що можуть бути пошкоджені/втрачені через бойові дії; це завбачає оцінку існуючих ресурсів та шукання зовнішніх джерел фінансування [8].

Джерела фінансування, до яких можна віднести державні програми, міжнародні гранти або кредити, мають стати пріоритетними для відновлення капіталу та підтримки стійкості фінансової. Податкові пільги, звільнення від платежів або субсидії можуть полегшити фінансовий тиск, що дозволить підприємствам відновити діяльність швидше та ефективніше. Особливу увагу потрібно приділяти адаптації фінансової стратегії до поточних економічних реалій та нових умов ринку, а також моніторингу зовнішніх факторів впливу, які можуть призводити до непередбачених витрат чи змін у структурі витрат.

Залучення інвестицій є важною площиною післявоєнної відбудови, оскільки стабільність фінансова залежить від здатності залучити капітал для розвитку. Для цього підприємство має продемонструвати стабільність показників фінансових, прозорість управління, а також довіру до своєї діяльності з боку інвесторів. Планування потоків грошових стає важливим інструментом забезпечення ліквідності, що дозволяє уникати розривів касових та підтримувати діяльність операційну на відповідному рівні. У післявоєнний період підприємства повинні переглянути свої пріоритети фінансові, визначаючи цілі як короткострокові, так і довгострокові, які дозволять відновити потужності виробничі та стійкість фінансову [18].

Управління ризиками потребує використання інструментів для хеджування ризиків валютних, страхування активів та диверсифікації доходів, що сприятиме мінімізації потенційних втрат фінансових. У післявоєнний період управління ризиками фінансовими набуває значення стратегічного, оскільки країни стикаються з необхідністю відновлення

економіки, стабілізації ринків фінансових та забезпечення розвитку стійкого. Серед основних інструментів у цьому контексті можна виділити диверсифікацію активів, яка дозволяє мінімізувати ризик збитків завдяки розподілу капіталу між різними активами, що сприяє підвищенню загальної стійкості економіки через інвестиції у відновлення інфраструктури, нові сектори та технології.

Хеджування валютних ризиків за допомогою форвардних контрактів та опціонів відіграє важливу роль у стабілізації валютних операцій і зниженні ризиків, пов'язаних з коливаннями курсів валютних. У цей період значною мірою важливим є залучення міжнародної допомоги, включаючи кредити від МВФ та Світового банку, що зменшує потребу у внутрішньому запозиченні та дозволяє спрямувати фінансування на стратегічні галузі економіки. Страхування всіляких ризиків, таких як природні катастрофи та техногенні аварії, стає ще більш актуальним засобом захисту від непередбачуваних подій. Поряд із цим, держава може використовувати інструменти фіскальної політики для контролю інфляції, стимулювання виробництва та підтримки фінансової стабільності через податкові пільги, субсидії та інші стимули економічного зростання.

Створення сприятливих умов для залучення прямих іноземних інвестицій сприяє відбудові та розвитку економіки, підвищуючи її стійкість завдяки доступу до зовнішніх ринків і капіталу. Важливим аспектом є розвиток національної банківської системи, ринку капіталів, вдосконалення законодавства та використання спеціалізованих інструментів, таких як облігації воєнної відбудови, для забезпечення доступу до ліквідності та фінансування проектів з відновлення інфраструктури. Комплексне застосування цих інструментів сприяє підтримці фінансової стабільності та економічного зростання в умовах підвищеної невизначеності та складних економічних умов після війни.

Міжнародна підтримка є додатковим джерелом для стабілізації стану фінансового, оскільки міжнародні організації надають пільгові кредити,

технічну допомогу та сприяють у створенні умов для інвестицій. Оскільки ринок і економічні умови суттєво змінилися, підприємства повинні переглянути свої фінансові цілі, адаптуючи їх до нових реалій для забезпечення сталого розвитку.

Частиною стратегії також є відновлення кредитної історії, що допомагає підвищити довіру кредиторів і фінансових установ, необхідну для отримання доступу до позикових коштів. Управління запасами та обіговими коштами, а також контроль за дебіторською та кредиторською заборгованістю, забезпечують безперервний грошовий потік та стабільну діяльність підприємства. З іншого боку, розвиток інновацій і технологій допоможе підвищити продуктивність і знизити витрати, що є критичним у післявоєнний період.

Аналіз і переоцінка фінансових показників дозволяють оцінити поточну ситуацію та прийняти обґрунтовані рішення для подальшого розвитку. Для зниження ризиків підприємства можуть формувати нові партнерства та стратегічні альянси, що дозволяє отримати доступ до нових ринків та ресурсів.

Розвиток фінансової культури всередині підприємства є важливим для довгострокової стабільності, оскільки він сприяє покращенню фінансової грамотності співробітників і забезпечує прозорість управління. Відновлення репутації підприємства, яке може бути пошкоджено внаслідок війни, потребує активної роботи з усіма зацікавленими сторонами та запровадження соціально відповідальних ініціатив. Нарешті, підприємства можуть скористатися фінансовим консультуванням, щоб оптимізувати управління фінансами, підвищити ефективність операцій та забезпечити стабільний розвиток, що в підсумку сприяє відновленню та стабілізації фінансового стану у післявоєнний період.

Для розробки стратегії Дослідної станції, яка займається баштанництвом та овочівництвом, розглянемо основні напрями зростання її фінансових результатів і стабільності на період 2024 - 2027 рр, опираючись

на дані отримані в 2 розділі роботи. Стратегія включатиме розрахунки прогнозованого доходу, витрат та рентабельності.

Основні припущення для прогнозу:

1. Зростання виручки від реалізації продукції з кожним роком за рахунок інвестицій у продуктивність і розширення асортименту.

2. Витрати на вирощування продукції зростатимуть у помірному темпі, враховуючи необхідність інвестування в технології та нові засоби виробництва.

3. Рентабельність продажів прогнозується з поступовим підвищенням за рахунок зниження собівартості та оптимізації операційних процесів.

1. Прогноз виручки від реалізації продукції

Враховуючи попередню фінансову динаміку підприємства та обсяги виробництва в галузі, передбачається річне зростання обсягів реалізації на 5% у перші два роки і 7% у наступні роки завдяки інвестиціям у розширення виробництва та підвищення врожайності. Для цього використаємо виручку в 2023 р та формулу 3.1:

$$\text{Виручка}_n = \text{Виручка}_{n-1} \times (1 + \text{Темп зростання}) \quad (3.1)$$

Прогнозні розрахунки наведемо в табл. 3.1

Таблиця 3.1

Прогноз виручки від реалізації продукції по Дослідній станції

Рік	Темп зростання виручки	Прогнозована виручка, тис грн
2024	5%	$80,00 \times 1,05=84,00$
2025	5%	$84,00 \times 1,05=88,20$
2026	7%	$88,2 \times 1,07=94,17$
2027	7%	$94,17 \times 1,07=100,76$

2. Прогноз витрат на виробництво

Передбачимо, що собівартість зростатиме на 3% щорічно через інфляційні зміни та необхідні інвестиції в агротехніку. Якщо в 2023 р собівартість становила 65 тис грн, то розрахунок прогнозу здійснюється за формулою (3.2):

$$\text{Собівартість}_n = \text{Собівартість}_{n-1} \times (1 + 0,03) \quad (3.2)$$

Прогнозні розрахунки наведемо в табл. 3.2

Таблиця 3.2

Прогноз витрат на виробництво по Дослідній станції

Рік	Темп зростання витрат	Прогнозована собівартість, тис грн
2024	3%	$65,00 \times 1,03=66,95$
2025	3%	$66,95 \times 1,03=68,96$
2026	3%	$68,96 \times 1,03=71,03$
2027	3%	$71,03 \times 1,03=73,16$

3. Прогноз операційного та чистого прибутку

Для обчислення операційного прибутку використовується формула

(3.3):

$$\text{Операційний прибуток} = \text{Виручка} - \text{Собівартість} - \text{Інші витрати} \quad (3.3)$$

Припустимо, що інші операційні витрати (адміністративні та збутові) стабільно становлять 10 тис грн. Для розрахунку чистого прибутку врахуємо податок на прибуток 18% (формула 3.4).

$$\text{Чистий прибуток} = (\text{Операційний прибуток} - \text{Інші витрати}) \times (1 - 0,18) \quad (3.4)$$

Прогнозні розрахунки наведемо в табл. 3.3

Таблиця 3.3

Прогноз операційного та чистого прибутку по Дослідній станції

Рік	Виручка	Собівартість	Операційний прибуток	Чистий прибуток
2024	84,0	66,95	17,05	$17,05 \times 0,82=13,98$
2025	88,2	68,96	19,24	$19,24 \times 0,82=15,77$
2026	94,17	71,03	23,14	$23,14 \times 0,82=18,97$
2027	100,76	73,16	27,6	$27,6 \times 0,82=22,63$

4. Прогноз рентабельності продажів (ROS)

Рентабельність продажів дає змогу оцінити ефективність роботи підприємства відносно доходу (формула 3.5):

$$ROS = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виручка}} \times 100\% \quad (3.5)$$

Прогнозні розрахунки наведено в табл. 3.4

Таблиця 3.4

Прогноз рентабельності продажів (ROS) по Дослідній станції			
Рік	Чистий прибуток	Виручка	ROS (%)
2024	13,98	84,0	$\frac{13,98}{84,00} \times 100 = 16,60\%$
2025	15,77	88,2	$\frac{15,77}{88,20} \times 100 = 17,90\%$
2026	18,97	94,17	$\frac{18,97}{94,17} \times 100 = 20,10\%$
2027	22,63	100,76	$\frac{22,63}{100,76} \times 100 = 22,40\%$

На основі проведених розрахунків запропонована стратегія розвитку передбачає стабільне збільшення виручки та поступове підвищення рентабельності продажів на тлі помірнього зростання собівартості. Прогноз демонструє, що підприємство, що спеціалізується на баштанництві та овочівництві, має потенціал для сталого зростання виручки та прибутковості на найближчі 2024 – 2027 рр. Зокрема, плановане підвищення виручки за рахунок інвестицій у технології, розширення потужностей виробничих та підвищення врожайності може сприяти стабільному зростанню доходу в середньому на 5-7% щорічно. При цьому поступове зниження операційних витрат дозволить збільшити рентабельність продажів, яка зростатиме від 16,6% у 2024 р до 22,4% у 2027 р. Таке підвищення рентабельності вказує на потенційне покращення фінансової ефективності та спроможу підприємства отримувати більший прибуток при тих самих або трохи збільшених витратах.

Проте досягнення розрахованих фінансових показників залежатиме від ряду зовнішніх і внутрішніх факторів. Одним з ключових ризиків є можливі кліматичні умови, які можуть суттєво впливати на врожайність, особливо в умовах нестабільного клімату або аномальних погодних явищ. Щоб мінімізувати цей ризик, підприємству необхідно розробити стратегію диверсифікації врожаю, впровадити сучасні агротехнології, включаючи зрошення та контроль якості ґрунтів, що дозволить підвищити стабільність врожайності.

Також значний вплив на досягнення прогнозованих показників може мати економічна та політична ситуація, зокрема рівень інфляції, податкова політика та зміни в умовах кредитування. Якщо рівень інфляції значно перевищуватиме 3-4% річних, це збільшить витрати на матеріали, насіння, добрива та енергоресурси, що може негативно вплинути на собівартість продукції. У такому випадку підприємству слід розглянути можливості укладення довгострокових контрактів з постачальниками для фіксування цін, а також підтримувати високий рівень ліквідності для покриття непередбачуваних витрат.

Додатково, на досягнення прогнозованих показників може вплинути попит на продукцію баштанництва та овочівництва як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Ринок може бути насиченим або, навпаки, потребувати збільшення поставок, залежно від поведінки споживачів, тенденцій здорового харчування та вподобань у раціоні. Підприємству необхідно буде адаптуватися до ринкових змін шляхом розширення асортименту продукції, поліпшення якості та дотримання стандартів сертифікації, що підвищить конкурентоспроможність на ринку. Для цього варто розглянути можливість отримання міжнародних сертифікатів якості, що може відкрити нові ринки збуту та забезпечити стабільний попит.

Загалом, хоча підприємство має добрі перспективи для досягнення прогнозованих фінансових результатів, реальні результати залежать від здатності оперативно реагувати на ризики і виклики.

3.2. Економічне обґрунтування щодо підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства

Економічне обґрунтування підвищення ефективності є важливим елементом управління стратегічного, оскільки воно дозволяє забезпечити стійке зростання та стабільність бізнесу, підвищуючи його здатність адаптуватися до змін у середовищі зовнішньому/внутрішньому. Підвищення ефективності полягає в оптимізації використання доступних ресурсів, що включає не тільки зниження витрат, але й покращення управління капіталом та інвестиціями. Це дозволяє підприємству берегти високий рівень рентабельності, зменшувати собівартість продукції, що позитивно впливає на прибуток чистий і сприяє підвищенню стійкості фінансової та платоспроможності. Завдяки цьому підприємство має змогу знижувати ризики фінансові, такі як дефіцит ліквідності або високий рівень боргових зобов'язань, а також підвищувати рівень стабільності фінансової навіть у разі непередбачених змін на ринку чи у зовнішньому оточенні.

Окрім цього, підвищення ефективності має важливе значення для залучення додаткових інвестицій та кредитів, оскільки інвестори та кредитори орієнтуються на підприємства з високими результатами фінансовими, стабільним потоком грошовим і здатністю до реалізації своїх планів стратегічних. Висока ефективність фінансового управління також дозволяє підприємствам швидше реагувати на економічні зміни, такі як коливання попиту, інфляція, зміни в податковій політиці чи нові конкурентні виклики. Завдяки цьому підприємства можуть бути гнучкими, адаптуючи свої стратегії до змінних умов, знижувати залежність від зовнішніх ризиків і покращувати свої конкурентні переваги.

Отже, економічне обґрунтування підвищення ефективності є не тільки основою для забезпечення стійкого розвитку і максимізації прибутковості, а й ключовим елементом для підтримки оптимального рівня витрат, гнучкості

та інвестиційної привабливості підприємства, що в підсумку сприяє підвищенню його капіталізації та довгострокової фінансової стабільності.

З метою визначення впливу факторів на формування чистого прибутку Дослідної станції, побудуємо кореляційну матрицю (додаток В, рис. В1).

Кореляційна матриця показує, як різні показники взаємопов'язані з чистим прибутком та між собою. Карта кореляційної матриці показує взаємозв'язок між різними фінансовими показниками Дослідної станції:

1. Висока кореляція між показниками:

- чистий прибуток має високі кореляції з операційним прибутком (1,00), валовим прибутком (0,99), виручкою (0,90) та поточними активами (0,90). Це означає, що зміни в цих показниках суттєво впливають на чистий прибуток, і вони тісно пов'язані;

- поточні активи та поточні зобов'язання мають кореляцію 1,00, що означає, що ці два показники змінюються синхронно. Таке співвідношення може бути ознакою мультиколінеарності.

2. Кореляція між активами та капіталом:

- загальні активи, власний капітал, поточні активи та довгострокові зобов'язання показують кореляцію вище 0,97, що може означати їхню високу взаємозалежність. Вони рухаються разом, і це може бути проблемою при проведенні регресійного аналізу, оскільки важко визначити, який з цих показників має найбільший вплив на інші.

3. Мультиколінеарність:

- високі значення кореляції між багатьма показниками, зокрема між фінансовими активами, капіталом і зобов'язаннями, вказують на наявність мультиколінеарності. Це може призвести до нестабільності оцінок в регресійних моделях, оскільки важко чітко визначити незалежний внесок кожного показника.

- наприклад, кореляція між поточними активами та поточними зобов'язаннями дорівнює 1, що означає, що ці два показники змінюються

синхронно, що робить їх важкими для окремого аналізу в модельних побудовах.

Такий висновок заснований на спостереженнях за величинами кореляційних коефіцієнтів, які є вищими за 0,7, що є ознакою сильної взаємозалежності між показниками і може свідчити про мультиколінеарність.

Щоб побудувати модель множинної регресії для визначення залежності між показником чистого прибутку та іншими показниками (виручкою, валовим прибутком, операційним прибутком і загальними активами), скористаємося методикою побудови рівняння множинної регресії.

Рівняння множинної регресії має загальний вигляд (3.6):

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \varepsilon \quad (3.6)$$

де:

Y - залежна змінна (чистий прибуток),

X_1 - незалежні змінні (виручка, валовий прибуток, операційний прибуток, загальні активи відповідно),

β_0 - вільний член регресії,

$\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$ - коефіцієнти регресії для кожного показника,

ε - випадкова похибка.

Використаємо наступні дані для розрахунку (табл. 3.5):

Таблиця 3.5

Вихідні дані для побудови множинної регресії

Рік	Чистий прибуток Y	Виручка X_1	Валова прибуток X_2	Операційний прибуток X_3	Загальні активи X_4
2019	14,76	85,0	35,0	18,0	100,0
2020	19,27	95,0	42,0	23,5	110,0
2021	16,4	100,0	40,0	20,0	120,0
2022	-0,82	70,0	20,0	-1,0	90,0
2023	10,66	80,0	32,0	13,0	100,0

Для розрахунку параметрів моделі множинної регресії скористаємося методом найменших квадратів. Цей метод дозволяє знайти такі значення

коефіцієнтів $\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$, які мінімізують суму квадратів відхилень розрахованих значень від фактичних.

Проведемо обчислення та знайдемо коефіцієнти рівняння регресії і сформулюємо кінцевий вигляд рівняння. Результати аналізу множинної регресії вказують на наступне рівняння для прогнозування чистого прибутку:

$$Y = 7,79 \times 10^{-15} + 4,997 \times 10^{-16} \times X_1 - 5,584 \times 10^{-16} \times X_2 + 0,82 \times X_3 + 2,545 \times 10^{-15} \times X_4$$

де:

Y - чистий прибуток,

X_1 - виручка,

X_2 - валовий прибуток,

X_3 - операційний прибуток,

X_4 - загальні активи.

Ключовим коефіцієнтом, який значимо впливає на чистий прибуток, є $\beta_3=0,82$ для операційного прибутку, що означає, що за умови зростання операційного прибутку на одиницю чистий прибуток зросте на 0,82 одиниці. Інші коефіцієнти дуже малі та статистично незначущі, що може вказувати на багатоклінеарність або інші статистичні обмеження моделі.

Модель має значення $R^2=1,0$, що вказує на ідеальне пояснення варіації залежної змінної (чистого прибутку) цими незалежними змінними. Однак така висока точність на малому наборі даних (5 спостережень) може бути результатом переобумовленості і не гарантує точних прогнозів на інших наборах даних. Ця модель демонструє залежність чистого прибутку від операційного прибутку, але для надійніших висновків слід використовувати більшу вибірку або перевірити модель на інші періоди даних.

Для побудови прогнозу на 2024-2027 рр використаємо економетричну модель лінійного тренду. Спочатку побудуємо лінійні регресії для кожного показника залежно від часу, де час (t) є незалежною змінною. Потім, за отриманими рівняннями тренду, розрахуємо прогнози для 2024-2027 рр.

Лінійна модель тренду для показника Y (наприклад, для чистого прибутку) матиме вигляд (3.7):

$$Y_t = a + b \times t \quad (3.7)$$

де:

Y_t — значення показника в році t ,

a — константа (вільний член),

b — коефіцієнт тренду,

t — номер року (2019 рік = 1, 2020 рік = 2, і т.д.).

Для кожного показника (чистий прибуток, виручка, валовий прибуток, операційний прибуток, загальні активи) знайдемо коефіцієнти a та b , використовуючи метод найменших квадратів.

Після визначення значень a та b для кожного показника підставимо значення $t = 6, 7, 8, 9$ (що відповідають 2024-2027 рр) у рівняння тренду та отримаємо прогностні значення показників на кожен рік.

Отримані рівняння тренду для кожного показника:

1. Чистий прибуток: $Y = 20,54 - 2,83 \times t$
2. Виручка: $Y = 96,50 - 3,50 \times t$
3. Валовий прибуток: $Y = 42,20 - 2,80 \times t$
4. Операційний прибуток: $Y = 25,05 - 3,45 \times t$
5. Загальні активи: $Y = 110,00 - 2,00 \times t$

Таблиця 3.6

Прогностні значення на 2024 – 2027 рр

Рік	Чистий прибуток	Виручка	Валовий прибуток	Операційний прибуток	Загальні активи
2024	3,57	75,5	25,4	4,35	98,0
2025	0,74	72,0	22,6	0,90	96,0
2026	-2,09	68,5	19,8	-2,55	94,0
2027	-4,92	65,0	17,0	-6,00	92,0

Згідно з прогнозом, основні показники мають тенденцію до зниження. Чистий та операційний прибуток продовжують знижуватися, навіть до

негативних значень у 2026-2027 рр. Це може свідчити про необхідність перегляду стратегій оптимізації витрат та підвищення ефективності і для запобігання погіршенню фінансового стану компанії.

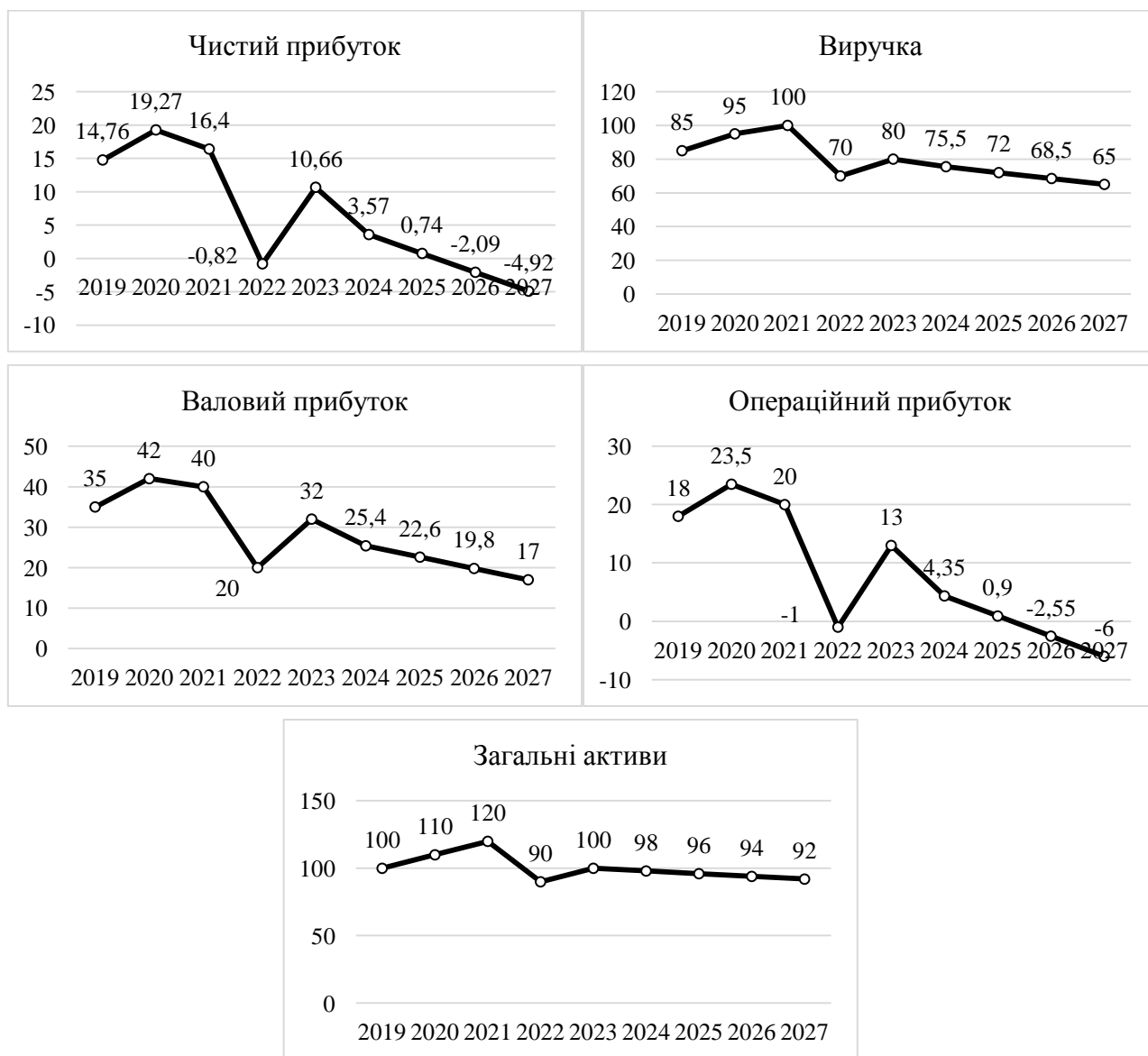

Рис. 3.1. Прогнозовані значення основних фінансових показників по Дослідній станції на 2024-2027 рр

На рис. 3.1 представлено фактичні (2019-2023 рр) та прогнозні (2024-2027 рр) значення кожного з показників. Прогнозування показує, що основні показники (чистий прибуток, виручка, валовий прибуток, операційний

прибуток) демонструють тенденцію до зниження в наступні роки. Чистий прибуток поступово зменшиться, з негативним значенням після 2025 р., що свідчить про можливе скорочення рентабельності та зниження конкурентоспроможності компанії. Виручка очікується на рівні 65,0 у 2027 р., що свідчить про зменшення доходів. Це може бути пов'язано з втратами частки ринку, зміною споживчих уподобань або недостатньо ефективною стратегією продажів. Валовий прибуток знизиться до 17,0 у 2027 р., що разом із падінням чистого прибутку вказує на високий рівень витрат і невисоку маржинальність. Операційний прибуток також досягне негативного значення, що вказує на погіршення ефективності операційної діяльності. Це може свідчити про високі адміністративні витрати, які не компенсуються доходами від основної діяльності. Загальні активи прогнозуються на рівні 92,0 у 2027 р., з поступовим зниженням на 2 одиниці щороку. Це може бути пов'язане з недостатнім рівнем інвестицій, амортизацією або потребою в реалізації активів для покриття зобов'язань. З рекомендації для корекції негативних тенденцій є: зменшення витрат, особливо на операційну діяльність, може допомогти покращити рентабельність (варто переглянути структуру витрат та виявити можливості для їх зниження); акцент на освоєння нових ринків і розширення клієнтської бази може збільшити виручку та підтримати стабільне зростання доходів; зниження активів може мати негативні наслідки для стійкості бізнесу (рекомендується переглянути інвестиційні стратегії та збільшити капітальні вкладення, спрямовані на інновації та підвищення продуктивності); падіння показників може бути наслідком тиску з боку конкурентів, тому корисно проводити регулярний аналіз ринку та коригувати стратегію відповідно до нових умов. Прогноз показує негативні тенденції у фінансових показниках компанії на найближчі 2024-2027 рр. Стабільне зниження прибутків і активів вимагає негайних заходів для зміни поточної динаміки та забезпечення фінансової стійкості компанії. Виконання вищевказаних рекомендацій може допомогти

стабілізувати показники та відновити зростання прибутковості та ефективності діяльності.

3.3. Інтегрована методика оцінки ефективності фінансової діяльності підприємства в умовах воєнних конфліктів

Для зростання фінансового потенціалу України важливим є прискорення розвитку фінансових можливостей основних та важливих галузей, зокрема агропромислового комплексу. Це пояснюється тим, що зміни в одному з параметрів економічної системи мають вплив на інші її елементи, що, в свою чергу, може призвести до підвищення або зниження загального фінансового потенціалу та стійкості системи.

Згідно з дослідженням Л. О. Кустріч, аналіз методів оцінки ефективності показав, що розробка змісту та методики його оцінки є складним науковим і практичним завданням, яке не має єдиного рішення. Дослідження вчених підтверджують доцільність використання комплексної інтегральної оцінки, яка зазвичай базується на рейтинговому аналізі та порівнянні результатів розрахунків із умовними групами індексних, бальних або регресивних показників [29].

Оцінка фінансового потенціалу є багатогранною, і, як зазначають О. О. Яцух та Н. Ю. Захарова, сьогодні існує низка теоретичних і практичних проблем у його кількісній оцінці. З одного боку, є труднощі з методологічним обґрунтуванням підходів, оскільки відсутній універсальний напрямок для цієї системи оцінки. З іншого боку, складність кількісної оцінки пов'язана з тим, що багато показників мають різні темпи змін, періоди та терміни, оскільки на них впливають численні фактори [50].

Фінансовий потенціал відображає наявні та потенційні можливості для розвитку аграрного сектору економіки на певний момент часу і може швидко змінюватися як у позитивному, так і в негативному напрямку. Варто зауважити, що саме швидкість змін у фінансовому потенціалі має найбільший вплив на загальний економічний потенціал АПК [34]. Тому

оцінка фінансового потенціалу для сталого розвитку АПК є важливим етапом для забезпечення стабільності та здатності агропромислового комплексу підтримувати відтворювальні процеси в довгостроковій перспективі. Ключовим моментом у процесі оцінки фінансового потенціалу є вибір показників, які відображають суттєві зміни в виробничій діяльності та мають вплив на відтворення. Ці показники можуть відрізнитися в залежності від типу діяльності, оскільки існують галузі, які є більш трудомісткими, матеріаломісткими тощо.

У ринкових умовах для всіх видів господарської діяльності ключовим є процес реалізації продукції, робіт і послуг за ринковими цінами, що визначаються попитом і пропозицією, що також впливає на розширене відтворення та оновлення різних фондів.

Оцінка фінансового потенціалу сталого розвитку підприємств АПК може бути класифікована за різними підходами, враховуючи значущі фактори, унікальність набору показників для аналізу, рівень узагальнення (від підприємства до держави), а також мікро- та макроекономічні масштаби. Це також залежить від взаємозв'язку з інвестиційними процесами або категорією серед інших видів потенціалів (економічний, ресурсний, фіскальний тощо). Тому в залежності від вибраного підходу, результати оцінки обсягу і структури показників можуть бути різними.

І. В. Гріщенко для оцінки ефективності діяльності враховує важливі фактори і умови, що включають показники та критерії, які визначають ефективність потоків фінансових, а також проведення маркетингових досліджень для отримання обґрунтованих результатів аналізу [6].

Ефективності діяльності часто оцінюється переважно за допомогою математичних методів. Так, деякі дослідники розробили систему оцінки с.-г. інновацій RAAIS - інструмент, який дозволяє аналізувати складні проблеми агросектора та його інноваційну змога шляхом інтегрованого аналізу технологічних/соціокультурних/економічних/інституційних/політичних площин, а також взаємодії різних рівнів

(національного/регіонального/місцевого). Ця система також враховує інтереси всіх учасників процесу (фермерів-держави) [6].

Спираючись на практичний досвід та досягнення вчених, які заклали основи методології оцінки, були виділені основні складові ефективності діяльності підприємств АПК з ресурсного підходу (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Компоненти, що становлять, джерела даних ефективності діяльності підприємств АПК для ресурсної моделі [8, 11,25]

Складники	База	Джерела даних
Ресурси фінансові	доходи, ресурси	Звітність фінансова та статистична
Витрати держави на АПК	потенціал бюджетний	Звіт про виконання ДБУ
Витрати місцевого самоврядування	місцевий бюджет	Звіт про виконання МБУ
Ресурси фінринку	кредити, страхові виплати, лізинг	Дані НБУ, профільних установ фінансових
Інвестиційні ресурси	залучені інвестиції	Звітність статистична
Експортні ресурси	сальдо експортно-імпортних операцій	Звітність статистична
Заощадження сільських домогосподарств	доходи, кредити, заощадження у ЦП	Звітність статистична

Опрацьований метод аналізу розширеного, який має на меті вивчення зв'язків у вертикалі виробництва для створення моделі матеріальних/енергетичних/грошових потоків, що служать основою оцінки стратегій підвищення ефективності із класифікацією стратегій впливу на потенціал [32].

Для оцінки ефективності за допомогою моделі матриці галузі в рамках методики комплексного багатofакторного аналізу пропонуються дві групи показників [16]. Первинні показники відображають поточний потенціал фінансовий конкретної галузі чи всього АПК, демонструючи можливості в часі та реалізований фінансовий потенціал галузі, а також її частку в загальному потенціалі регіону або окремої території (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Угруповання показників оцінки ефективності потенціалу фінансового
сталого розвитку сільськогосподарського підприємства

Групи показників	Показники
Група А – первинні показники оцінки ефективності	обсяги випуску продукції включають такі показники, як валова с.-г. продукція, валова вартість додана, створена в галузі, а також державні дотації та інша підтримка. Важливими є також показники чистого прибутку/збитку підприємств галузі, інвестицій капітальних, спрямованих на розвиток агросектора.
Група Б – вторинні показники оцінки ефективності	темпи зростання/зниження виробництва продукції АПК, темпи зростання реалізації обсягу с.-г. продукції, темпи зростання/зниження валової продукції, темпи зростання прибутку діяльності основної до оподаткування, темпи зростання прибутку чистого, темпи зростання/зниження інвестицій в капітал основний, темпи зростання середньої ЗП в галузі, а також ІСЦ на продовольчі товари є важливими показниками для аналізу економічної динаміки АПК.

Вторинні показники показують потенціал можливостей галузі, тенденції розвитку та рівень нереалізованого потенціалу, що відображає його зміни з урахуванням тимчасового фактора. На основі аналізу вторинних показників виявляються проблеми, вивчаються їх причини та розробляються заходи щодо покращення стану фінансового потенціалу галузі. На наш погляд, існує необхідність оптимізувати цю методику оцінки ефективності діяльності групами показників фінансового стану агропромислового сектора, а також включити в процес такої оцінки наступні етапи [6].

I етап. Відбір показників, що характеризують фінансове становище АПК і мають вагоме значення у стані фінансового потенціалу. Для розрахунку інтегрального показника вибрано такі коефіцієнти (3.8 – 3.12):

$$K_1 = \frac{ЧП}{ОА + НОА} \quad (3.8)$$

де: K_1 – коефіцієнт рентабельності підприємств галузі, що характеризує рівень сукупної рентабельності АПК, її можливості своєчасного отримання доходів. Визначається як відношення суми чистого прибутку ($ЧП$)

підприємств АПК до суми вартості оборотних (OA) та необоротних активів (HOA) підприємств АПК;

$$K_2 = \frac{OA}{ПП} \quad (3.9)$$

K_2 – коефіцієнт сукупної ліквідності галузі, що визначається ставленням суми оборотних активів підприємств АПК до суми поточних пасивів ($ПП$) підприємств АПК та характеризує ступінь покриття зобов'язань ресурсами АПК:

$$K_3 = \frac{BK}{ПК} \quad (3.10)$$

K_3 – коефіцієнт співвідношення власного капіталу (BK) та позикового капіталу ($ПК$) підприємств АПК;

$$K_4 = \frac{BK}{CM} \quad (3.11)$$

K_4 – коефіцієнт фінансової незалежності АПК, розраховується як відношення власного капіталу (BK) підприємств АПК до сукупного майна (CM) підприємств АПК;

$$K_5 = \frac{BK - HOA}{BK} \quad (3.12)$$

K_5 – коефіцієнт маневреності власного капіталу підприємств АПК, визначається як відношення різниці власного капіталу (BK) підприємств АПК та необоротних активів (HOA) до суми власного капіталу підприємств АПК.

III етап. Розрахунок інтегрального показника за формулою (3.13):

$$I = \sum_{i=1}^n K_i \times L_i \quad (3.13)$$

де I – інтегральний індекс оцінки фінансового потенціалу;

K_i – значення i окремого фінансового коефіцієнта;

L_i – значимість окремого фінансового коефіцієнта;

n – сукупність компонентів.

При цьому приймається умова, що значимість коефіцієнтів відповідає умові (3.14):

$$\langle L_i \langle 1, \sum L_i = 1 \quad (3.14)$$

Вплив обраних показників на фінансовий потенціал характеризується ступенем значущості, визначеною експертним шляхом.

Критерій оптимального значення інтегрального показника (3.15):

$$1 \langle I \quad (3.15)$$

Кандирал О. О. зазначає, що при значенні інтегрального показника $I \langle 1$ наявний потенціал фінансовий АПК використано не повністю, тобто існує невикористана його частина [16].

Коефіцієнтний метод, як доповнення до базової оцінки фінансового потенціалу АПК, є простішим у розрахунках. Хоча він може втратити частину сумісності та точності оцінки, його можна використовувати в процесі стратегічного фінансового управління на всіх рівнях влади, як автономно, так і як експрес-метод або доповнення до основної моделі оцінки.

Оскільки фінансовий потенціал є основним джерелом фінансування відтворювальних процесів у галузі, важливим є досягнення його ідеального стану, який можна вважати еталонним. Зрозуміло, що для кожного підприємства цей стан буде індивідуальним через різні вихідні умови його функціонування (розмір статутного капіталу, спеціалізація, види діяльності, територіальні особливості, масштаби діяльності тощо). Також значний вплив мають ринкові умови і механізми в поєднанні з елементами державного регулювання та підтримки.

В теорії фінансового менеджменту існує кілька правил оптимального фінансування господарської діяльності, дотримання яких дозволяє досягати найкращих результатів та уникати фінансових ризиків. Оскільки фінансовий потенціал АПК можна розглядати як сукупний потенціал підприємств цієї

сфери, цей принцип можна застосувати й до формування оптимального стану фінансового потенціалу в галузі.

Зокрема, «золоте правило фінансування» полягає в дотриманні низки умов, які забезпечують фінансову рівновагу і включають важливі принципи управління фінансами (3.16).

$$1) \frac{\text{Довгострокові активи}}{\text{Довгострокові пасиви}} \leq 1$$

(3.16)

$$2) \frac{\text{Короткострокові активи}}{\text{Короткострокові пасиви}} \geq 1$$

Дотримання цих двох умов одночасно сприяє підтриманню фінансової рівноваги, що дає змогу максимально ефективно використовувати фінансовий потенціал. Це дозволяє своєчасно здійснювати платежі, які виникають за рахунок доходів поточної діяльності, а також вчасно виводити або реінвестувати капітал з господарської діяльності, спрямовуючи його на розширення. Так досягається баланс інтересів власників, інвесторів і держави.

Аналіз ефективності відкриває нові перспективи для використання фінансових ресурсів, залучення іноземних інвестицій і підвищення гарантій ефективного функціонування фінансового механізму. Ефективність управління потенціалом фінансовим визначається через сукупність певних показників (індикаторів), на основі яких формується програма моніторингу. Показники вказують на специфіку рівнів узагальнення (мезо- та макрорівень) і охоплюють різні складові потенціалу (агропромислові підприємства, фінансовий ринок, інвестори, банківську систему, державу), що дозволяє детально аналізувати кожен з них.

Аналіз формування та стану потенціалу фінансового включає вивчення законодавчої бази, економічних умов, пропорцій між споживанням та накопиченням, а також ролі агропромислового комплексу в економіці.

Формування потенціалу здійснюється за рахунок фінансових ресурсів підприємств, фінансового ринку, держави, інвесторів і населення, які потрібно враховувати під час оцінки з використанням макро- та мікроекономічних показників. Ці показники відображають особливості фінансування аграрного сектору, рівень життя в сільських місцевостях, стан фінансової інфраструктури тощо.

Ефективність фінансової діяльності підприємства АПК оцінюється за продуктивністю фінансових потоків і чинниками, що забезпечують оптимальний рівень соціального, економічного та екологічного розвитку.

Висновки до розділу 3

У процесі написання 3 розділу сформульовано висновки:

1. Розроблено стратегію фінансової стабілізації та відновлення підприємства у післявоєнний період, яка враховує аналіз фінансового стану, оцінку активів, управління заборгованістю та ресурсами. Окреслено підходи до залучення інвестицій, зокрема через державні програми, міжнародні гранти та податкові пільги, що сприятимуть фінансовій стійкості підприємства. Визначено інструменти управління ризиками, включаючи хеджування валютних ризиків і страхування активів, а також важливість міжнародної підтримки для відновлення капіталу. Розроблено прогноз фінансових показників, що включає ріст виручки, витрат, операційного та чистого прибутку на період 2024–2027 рр., який відображає стабільне підвищення рентабельності на основі інвестицій у продуктивність і технології. Виявлено ризики, такі як вплив кліматичних умов і економічної нестабільності, та рекомендації для мінімізації їх впливу на фінансовий стан підприємства.

2. Висвітлено важливість оптимізації ресурсів, управління капіталом та інвестиціями, що є основою для стійкого зростання та адаптивності підприємства. Використано кореляційний аналіз для оцінки взаємозв'язків

між основними фінансовими показниками підприємства та побудована модель множинної регресії для аналізу впливу цих показників на чистий прибуток. Прогноз на 2024–2027 рр. вказує на тенденцію до зниження фінансових показників. Цей прогноз дає зрозуміти, що підприємству слід переглянути стратегії для запобігання негативним змінам і підвищити свою рентабельність та конкурентоспроможність. До рекомендації щодо оптимізації витрат віднесено: освоєння нових ринків, покращення інвестиційних стратегій і реагування на зміну умов ринку обґрунтовані і спрямовані на стабілізацію показників. Це допоможе компанії відновити позитивну динаміку і забезпечити фінансову стійкість у майбутньому.

3. На основі проведених досліджень та аналізу існуючих методик оцінки ефективності діяльності фінансової підприємств АПК в умовах воєнних конфліктів визначено, що для прискорення фінансового розвитку основних галузей економіки України, зокрема АПК, необхідно застосовувати комплексну інтегровану методику оцінки фінансового потенціалу. Така методика враховує багатофакторний підхід до оцінки фінансових показників, включаючи сукупність первинних та вторинних показників, що дозволяють оцінити поточний фінансовий стан галузі, її здатність до відтворення та розвиток за різних економічних умов. Формування та підтримка фінансового потенціалу галузі потребує дотримання базових принципів фінансової рівноваги, що включають баланс між короткостроковими і довгостроковими активами та пасивами, а також обов'язкову оцінку потенціалу, засновану на моніторингу ключових індикаторів та дотриманні принципів оптимального фінансування, які дозволяють уникнути фінансових ризиків та досягати ефективного використання ресурсів. Розробка та застосування методики, що враховує всі зазначені показники та методи, дає змогу адекватно оцінити потенціал сталого розвитку галузі та сформувані основу для стратегічного управління фінансовими потоками, забезпечуючи стабільність та конкурентоспроможність агропромислового комплексу в умовах сучасних викликів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

При написанні роботи досягнена поставлена мета: розроблені теоретичні та методичні основи, а також практичні рішення для обґрунтування шляхів підвищення ефективності діяльності підприємств, з урахуванням системної взаємодії наявних ресурсів виробничих і можливостей зовнішніх, в умовах конфліктів військових.

Виконані поставлені завдання:

1. Сутність ефективності фінансової діяльності підприємства є багатограним поняттям, що охоплює здатність підприємства досягати своїх стратегічних цілей із мінімальними витратами ресурсів і максимальною вигодою. Ефективна фінансова діяльність означає не лише прибутковість і рентабельність, а й забезпечення стабільного функціонування, інвестицій у розвиток та раціональне використання ресурсів, що сприяє довгостроковій стабільності й адаптивності підприємства до змін ринкових умов. Висока ефективність відображає здатність підприємства відповідати на виклики, зберігаючи фінансову стійкість і конкурентоспроможність.

2. Фактори, що впливають на ефективність фінансової діяльності, можна умовно розділити на внутрішні та зовнішні. Внутрішні фактори включають організаційну структуру, управлінські рішення, технологічні процеси, інновації, кваліфікацію та мотивацію персоналу. Серед зовнішніх виділяються економічна ситуація, конкуренція, законодавчі обмеження, соціально-екологічні вимоги, а також політична стабільність. Усі ці фактори, як у сукупності, так і окремо, створюють особливі умови для функціонування підприємства, впливаючи на його здатність досягати фінансових і стратегічних цілей.

3. Вплив воєнних конфліктів на діяльність підприємств є особливо значним. Воєнні дії дестабілізують ринок, знижують інвестиційну привабливість і посилюють ризики, з якими стикаються компанії. Серед основних наслідків воєнних конфліктів можна виділити порушення ланцюгів

постачання, падіння попиту, збільшення витрат на забезпечення безпеки, скорочення обсягів продажів і зростання витрат. Це негативно позначається на прибутковості, ліквідності та рентабельності підприємств, що вимагає від них гнучкості та швидкої адаптації до нових умов.

4. На прикладі Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва і баштанництва НААН України було показано, що, незважаючи на складні умови, підприємство продовжує свою діяльність, адаптуючи бізнес-модель до нових викликів. У 2022 р, коли почалися бойові дії, основні показники, такі як операційний прибуток і рентабельність, суттєво знизилися. Проте підприємство змогло зберегти ліквідність на достатньому рівні та забезпечити фінансову стійкість, що свідчить про здатність організації реагувати на зовнішні ризики та підтримувати свою операційну діяльність навіть в умовах кризи. Зниження витрат і контроль за операційною ефективністю дозволили станції частково відновити позиції у 2023 р, попри все ще несприятливі умови.

5. Аналіз структури балансу підприємства продемонстрував, що хоча дослідна станція загалом зберегла фінансову стійкість, рівень ліквідності та рентабельності залишаються на середньому рівні. Для подальшої стабілізації й відновлення підприємства необхідно забезпечити покриття короткострокових зобов'язань, знизити боргове навантаження та посилити резерви ліквідних активів. Відповідні зміни в структурі капіталу сприятимуть підвищенню стійкості підприємства до зовнішніх ризиків і зниженню залежності від кризових факторів.

6. Розроблена повоєнна стратегія відновлення фінансів підприємства спрямована на створення фінансової основи для стабільного зростання та розвитку Дніпропетровської дослідної станції Інституту овочівництва і баштанництва НААН України у післявоєнний період. В рамках стратегії проведено ретельний аналіз активів, зобов'язань, поточної структури капіталу та потреб підприємства для розробки підходів до подолання негативних наслідків війни. Рекомендовано залучати додаткові джерела

фінансування, такі як державні програми, міжнародні гранти й податкові пільги, що можуть забезпечити необхідні ресурси для підтримки фінансової стабільності та відновлення. Також окреслено низку інструментів управління ризиками, зокрема хеджування валютних ризиків, страхування активів і залучення стратегічних міжнародних партнерів. Ці кроки допоможуть мінімізувати потенційні фінансові втрати через кризові умови та дозволять підприємству ефективно використовувати зовнішні ресурси для досягнення стабільного прибутку і зростання.

Проведений прогноз фінансових показників на 2024–2027 роки свідчить про поступове збільшення виручки та чистого прибутку завдяки інвестиціям у продуктивність і впровадження сучасних технологій, що сприятимуть підвищенню рентабельності. Проте в прогнозі враховані також ризики економічної та політичної нестабільності, а також можливий вплив кліматичних умов на сільське господарство. Для зниження впливу цих факторів рекомендовано використовувати заходи зі страхування врожаю та впровадження адаптованих до стресових умов культур. Загалом прогноз демонструє позитивні перспективи для підприємства за умови реалізації запланованих заходів, що дозволить поступово стабілізувати фінансову діяльність та забезпечити відновлення до докризового рівня протягом декількох років.

7. Шляхи підвищення фінансової ефективності в умовах війни та повоєнного відновлення враховують необхідність оптимізації витрат, раціонального управління капіталом і диверсифікації джерел доходів. В умовах війни Дослідна станція адаптувала операційну діяльність до обмежених ресурсів, що стало передумовою для подальшого вдосконалення фінансового управління. Серед пріоритетних заходів визначено підвищення ліквідності за рахунок формування резервів та збільшення частки швидкоореалізованих активів, посилення контролю за витратами для зниження операційних витрат без шкоди для основних процесів, а також

стратегічну диверсифікацію ринків збуту та партнерів для зменшення залежності від зовнішніх факторів.

У стратегічному плані рекомендовано освоювати нові ринки, зокрема через збільшення експорту та розвиток партнерств із міжнародними організаціями, що допоможе підвищити стійкість підприємства до зовнішніх ризиків. Впровадження інноваційних технологій і модернізація виробництва сприятимуть підвищенню продуктивності, зниженню витрат і зростанню операційного прибутку. На основі кореляційного аналізу та моделі регресії виявлено, що дотримання заходів з оптимізації фінансів дозволить покращити рентабельність підприємства, що позитивно вплине на його конкурентоспроможність.

Прогноз для підприємства при реалізації запропонованих заходів є оптимістичним: очікується поступове підвищення фінансових показників, зокрема рентабельності та ліквідності, що дозволить підприємству закріпити позиції на ринку і забезпечити стабільний розвиток у довгостроковій перспективі. Пропоновані рекомендації спрямовані на формування стабільного фінансового потенціалу підприємства, що дозволить йому стійко реагувати на зовнішні кризи та забезпечити сталість фінансової діяльності навіть в умовах нестабільності.

Загалом проведене дослідження продемонструвало важливість цілісного підходу до аналізу фінансової діяльності підприємств в умовах криз. Розроблені рекомендації та стратегії дозволяють посилити фінансову стійкість, підвищити операційну ефективність і закласти основу для довгострокового розвитку в умовах нестабільності та воєнних загроз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. АСС. Ведення бізнесу під час війни в Україні. 2022. URL: <https://chamber.ua/ua/news/rezultaty-ostannoho-opytuvannia-palaty-87-kompaniy-chleniv-hotovi-aktivno-doluchatysia-do-vidbudovy-ekonomiky-ukrainy-pisliaviynyu>.
2. Бізнес у воєнний час: як змінилося законодавство. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/28/684801/>
3. Білоусько Т. Ю., Білоусько Р. С. Диверсифікація підприємницької діяльності аграрних підприємств у забезпеченні їх конкурентоспроможності. *Вісник ХНАУ*. Серія : Економічні науки. 2018. № 3. С. 353-360.
4. Бедринець М. Д., Довгань Л. П. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 292 с. URL : <http://dcmaup.com.ua/assets/files/finansy-pidpriemstv-2018.pdf>.
5. Готра В. В., Ріпич В. В., Дячок А. В. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 219–223. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/38.pdf.
6. Гріщенко І. В. Оцінка показників фінансової стійкості підприємства. *Перспективи розвитку фінансово-економічного простору України* : зб. наук. праць. Вінниця, 2020. С. 208–211.
7. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 23.10.2024).
8. Десятнюк О., Горват Т. Регулювання фінансової діяльності підприємств в умовах воєнної економіки: поточний стан та прогнози. *Світ фінансів*. 2023. Вип. 2 (75). <http://doi.org/10.35774/sf2023.02.045>
9. Діяльність вітчизняних підприємств під час війни в Україні: дослідження реального стану та потреб (липень 2022). Київ: Центр ресурсоефективного та чистого виробництва, 2022. 23 с.

10. Дивнич О. Д., Дивнич А. В., Цимбалистий В. В. Диверсифікація виробничої діяльності аграрних підприємств рослинницького напрямку в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 69. С. 38-43.
11. Дробишева О. О., Шишкова А. О. Дослідження фінансово-господарської діяльності підприємства і розробка заходів з підвищення її ефективності. *Економічний простір*. 2016. № 113. С. 115-123.
12. Зануда А. Бізнес під час війни: яку підтримку запропонував уряд та як виживає бізнес. BBC. 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453>.
13. Зюскін А. Цифровізація бізнес-процесів малого бізнесу як фактор зростання його конкуренто-спроможності. *Економіка і управління*. 2022. № 28(5). С. 452–461. <https://doi.org/10.35854/1998-1627-2022-5-452-461>.
14. Івченко Л. Диверсифікація діяльності підприємств як чинник їх економічного зростання. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2016. Вип. 1. С. 99-107.
15. Калайтан Т. В., Шурпенкова Р. К., Сарахман О. М. Резерви зростання ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Підприємництво і торгівля*. 2019. Вип. 24. С. 97-102.
16. Кандирал О. О. Економічний аналіз як метод визначення дійсного фінансового стану підприємства. *Криміналістика і судова експертиза*. 2019. Вип. 64. С. 763-771.
17. Капустян В. О., Венгеренко С. А. Моделювання економічної ефективності підприємства з урахуванням ризиків військової загрози. *Ефективна економіка*. 2023. № 12. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.12.28>
18. Качула С.В., Кагожкіна К.К. Удосконалення інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств України. *Ефективна економіка*. 2023. № 1. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.10>.
19. Качула С.В., Моголівець Є.П. Напрями підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки України в умовах воєнного

стану. *Ефективна економіка*. 2023. № 11. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.11.29>.

20. Качула С.В., Погорелов Б.В. Ліквідність як характеристика фінансового стану сільськогосподарського підприємства. *Агросвіт*. 2022. № 22. С. 40-45. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.22.40>.

21. Качула, С. В., Радчишин, Т. П. Організаційно-фінансовий механізм управління соціальною відповідальністю агробізнесу та фактори впливу на його ефективність. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління. 2024. № 11. С. 20-25. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-04-10>.

22. Качула, С. В., Романова К.А. Ефективність фінансової діяльності підприємства в умовах військових конфліктів. *Агросвіт*. 2024. № 20. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.20.52>

23. Кіктенко О. В., Буря В. В. Механізми поліпшення фінансової стратегії розвитку підприємства. *Держава та регіони*. Серія : Економіка та підприємництво. 2019. № 3. С. 115-120.

24. Колотуха С. М., Смолій Л. В. Оптимізація структури капіталу аграрних підприємств у контексті підвищення ефективності фінансової діяльності *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2017. № 1. С. 41-48.

25. Костенко Ю. О., Короленко О. Б., Гузь М. М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка і суспільство*. 2022. Вип. 43. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-77>.

26. Кравченко О. А., Бевзенко Х. С., Бут Є. М. Економічна концепція підвищення ефективності діяльності виробничих підприємств. *Економіка: реалії часу*. 2015. № 5. С. 69-76.

27. Крупка М. І., Кульчицький М. І., Рущишин М. О. Фінансова діяльність підприємств України в умовах воєнного стану // *Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку*: матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Дніпро, 2024 р. С. 266-270.

28. Кубай О. Г., Деніга Ю. В. Диверсифікація діяльності як фактор збалансованого розвитку аграрних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 21. С. 85-92.

29. Кустрич Л. О. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств на регіональному рівні. *Агросвіт*. 2018. № 1. С. 18-24.

30. Куцик П. О., Ковтун О. І. Диверсифікація діяльності як адаптивна стратегічна альтернатива для підприємства. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Економічні науки. 2019. Вип. 57. С. 47-52.

31. Левчук Т. М., Кривов'язюк І. В. Проблеми забезпечення ефективності діяльності підприємства та їх вирішення в сучасних концепціях господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер. : Економічні науки. 2017. Вип. 23(2). С. 50-53.

32. Матвеєва Н. В., Первухін П. К. Напрями підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємств. *Наука й економіка*. 2016. Вип. 2. С. 17-21.

33. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Київ: Програма розвитку ООН в Україні. 2024. 86 с.

34. Пастушено А. І. Сучасний стан ефективності сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області. *Агросвіт*. 2017. № 7. С. 48-51.

35. Попович Д.В., Алимов О.С. Дослідження ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств та засоби її підвищення у сучасних умовах. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 1. С. 31–35. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2018/1_06_uk/8.pdf.

36. Порятунок економіки: вчимося господарювати в умовах війни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3463896-poratunok-ekonomiki-vcimosa-gospodaruvati-v-umovah-vijni.html>

37. Прилуцький А. М., Герасимчук В. Г. Диверсифікація підприємницької діяльності як інструмент зростання прибутковості підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 11(2). С. 17-20.

38. Продан В. Ю. Ключові проблеми підприємств України в умовах військових дій. Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (12 травня 2022 р.). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2022. С. 359–361.

39. Романова К.А. Оцінка ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств // Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Дніпро, 2024 р. С. 300-301.

40. Роменська К. М. Підвищення ефективності діяльності малого підприємства на основі методу аналізу ієрархій. *Економіка та держава*. 2015. № 2. С. 39-42.

41. Семенова В. Г. Диверсифікація діяльності як чинник інноваційного розвитку підприємства. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2019. № 7-8. С. 119-128

42. Сіліна І. В., Хацер М. В. Управління фінансовим станом підприємства в кризових умовах. *Економіка та держава*. 2015. № 11. С. 85-88.

43. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування. URL: <https://cid.center/the-state-and-needs-of-business-in-wartime-survey-results/>

44. Старинець О. Г. Методи фінансового аналізу діяльності підприємств у системі антикризового управління. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 17(2). С. 87-91.

45. Тарасенко Л.О. Ефективність діяльності підприємства: сутність, генезис, зміст підходів. *Фінанси, облік і банки*. 2019. № 1 (24). С. 148-157.

46. Фінанси підприємств України під час війни та завдання їх повоєнного відновлення : наукова доповідь / за ред. д.е.н. В.В. Зимовця ;

НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Електрон. дані. Київ, 2023. 54 с.

47. Фінансова звітність ДДС ІОБ НААН України. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/26369116/

48. Хоменко Л. М., Дідур С. В. Підвищення ефективності виробничо-фінансової діяльності вагонобудівного підприємства. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. 2018. Вип. 3. С. 103-109.

49. Чемчикаленко Р. А., Сукрушева Г. О., Ткаченко А. Ю. Теоретичні основи управління фінансовим станом підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 27. С. 350–354. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/27_2019_ukr/56.pdf.

50. Яцух О. О., Захарова Н. Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Економіка і управління. 2018. Т. 29(68), № 3. С. 173-180.

51. Khalatur S., Kachula S., Oleksiuk V., Kravchenko M., Klymenko S. Anti-crisis management as a basis for the formation of a financial mechanism for the sustainable development of agricultural business. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2023. Vol. 5 (52). С. 413-432. <http://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4169>

52. Voytov, S., Lysiak, L., Kachula S., Harmash, O., Mykhalchuk, B. Modern financial innovations and their role in the formation of the international monetary and financial space. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research – Magnanimitas*. 2024. 14/02- XLIII / PP. 104-108. <https://doi.org/10.33543/j.140243.104108>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

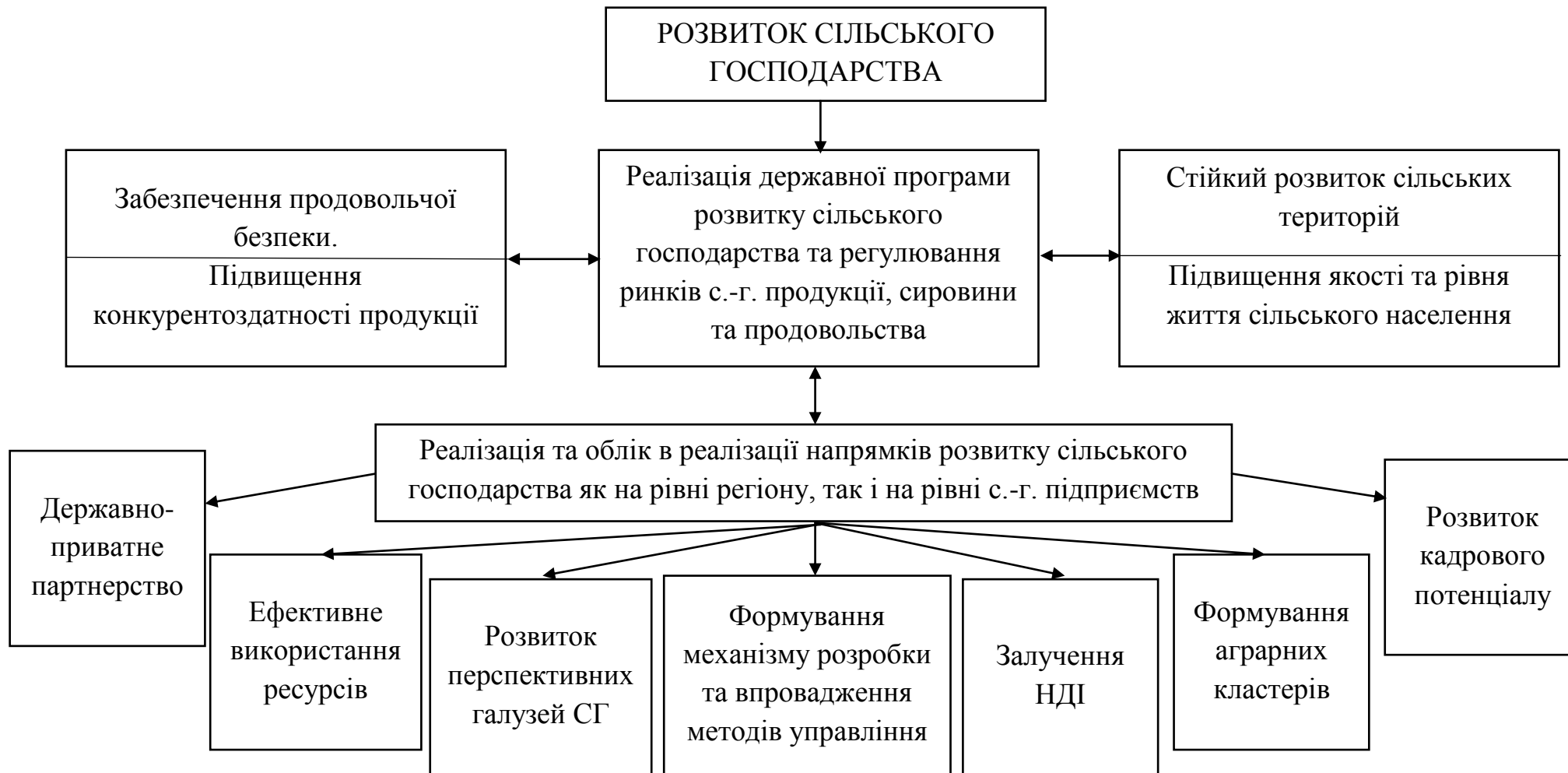

Рис. А.1 Стратегія розвитку сільського господарства України

Джерело: складено автором

ДОДАТОК Б

Рис. Б.1. Напрями розвитку сільського господарства регіону

Джерело: складено автором

ДОДАТОК В

Дохід	1,00	0,80	0,94	-0,28	0,90	0,90	1,00	1,00	0,97	0,97	1,00	0,97
Собівартість	0,80	1,00	0,55	0,26	0,46	0,46	0,80	0,80	0,87	0,87	0,80	0,87
Валовий прибуток	0,94	0,55	1,00	-0,53	0,99	0,99	0,94	0,94	0,87	0,87	0,94	0,87
Операційні витрати	-0,28	0,26	-0,53	1,00	-0,64	-0,64	-0,28	-0,28	-0,10	-0,10	-0,28	-0,10
Операційний прибуток	0,90	0,46	0,99	-0,64	1,00	1,00	0,90	0,90	0,80	0,80	0,90	0,80
Чистий прибуток	0,90	0,46	0,99	-0,64	1,00	1,00	0,90	0,90	0,80	0,80	0,90	0,80
Оборотні активи	1,00	0,80	0,94	-0,28	0,90	0,90	1,00	1,00	0,97	0,97	1,00	0,97
Поточні зобов'язання	1,00	0,80	0,94	-0,28	0,90	0,90	1,00	1,00	0,97	0,97	1,00	0,97
Загальні активи	0,97	0,87	0,87	-0,10	0,80	0,80	0,97	0,97	1,00	1,00	0,97	1,00
Власний капітал	0,97	0,87	0,87	-0,10	0,80	0,80	0,97	0,97	1,00	1,00	0,97	1,00
Грошові кошти та дебіторська заборгованість	1,00	0,80	0,94	-0,28	0,90	0,90	1,00	1,00	0,97	0,97	1,00	0,97
Довгострокові зобов'язання	0,97	0,87	0,87	-0,10	0,80	0,80	0,97	0,97	1,00	1,00	0,97	1,00
Дохід												
Собівартість												
Валовий прибуток												
Операційні витрати												
Операційний прибуток												
Чистий прибуток												
Оборотні активи												
Поточні зобов'язання												
Загальні активи												
Власний капітал												
Грошові кошти та дебіторська заборгованість												
Довгострокові зобов'язання												

Рис. В.1 Кореляційна матриця, Джерело: розраховано автором